

מדינת ישראל והעם היהודי בתפוצות

ד"ר אסף ידידיה

עריכה ועיבוד דידקטי: ריקי ממן

מדריך למורה

הרחבה והעמקה לפרק
מדינת ישראל והעם היהודי בתפוצות

אורות ישראל

מכללה אקדמית לחינוך

מייסודן של מכללות מורשת יעקב ואורות ישראל

המכללה
למדינאות

עומק. אינטלקט. מנהיגות.

פתח דבר

"הציונות מהווה דוגמא מרתקת לתזת המצאת הלאומיות. לולא המצאת מסורות לא ניתן היה ליצור מקבוצות שונות כל כך של בני אדם, מארצות שונות ומתרבויות שונות שהמשותף ביניהם מועט כל כך, קולקטיב פוליטי ותרבותי מתפקד ממלכתית וצבאית והמעניק לחבריו תחושת שייכות וזהות כה חזקות" (יוסי דהאן והנרי וסרמן בספרם להמציא אומה)

צמד החוקרים וסרמן ודהאן רואים בחברה הישראלית תולדה של המצאת מסורות או בניסוחו של אנדרסון "קהילה מדומיינת". ואולם, הלומד את ההיסטוריה היהודית ברציפותה אינו מופתע כלל מיצירתו של קולקטיב פוליטי ותרבותי בישראל. לאמיתו של דבר, התיאור של חוקרים אלו, שגוי מעיקרו. מדינת ישראל הינה תוצר של קולקטיב שהיה מפוזר לאורך שנים ונעדר מרכז פוליטי. באופן יוצא מסדר הרגיל קיים הקולקטיב היהודי לאורך כל השנים, תרבות בעלת מכנים משותפים רבים ועמוקים באמצעות שמירה על זיכרון העבר ועל תודעת הייעוד הלאומי, עולם דתי מפותח, שאיפות משותפות לעתיד, קשרים בין קהילות בעניינים תורניים, וקשרי מסחר, סעד ורווחה.

התפתחות היישוב בא"י ופעילות התנועה הציונית כולה משקפת קשרים עמוקים ושורשיים אלו בין קהילות יהודיות בכל רחבי העולם, כפי שהדבר בא לידי ביטוי גם בהסתדרות הציונית ובשאר מוסדותיה הפוליטיים של התנועה.

נושא חוברת זו - הקשר ההדדי בין מדינת ישראל ליהדות התפוצות - הוא אבן יסוד באופיה של המדינה ומבטא יותר מכל את היותה מימוש של העם היהודי לדורותיו ולא רק מדינה לכל אזרחיה הנולדים בה. ככזו, ישראל פתוחה בפועל תמיד לכל יהודי בכל עת שיחפוץ כפי שנוסח בחוק השבות.

מורות ומורים יקרים,

חוברת זו נכתבה על ידי ד"ר אסף ידידיה ונוספו לה עיבודים דידיקטיים, מקורות ושעורים ע"י הגב' ריקי ממנן אחראית תחום הוראת אזרחות והיסטוריה במכללה. החוברת נערכה כך שתוכלו בזמן קצר להקיף את עיקרי הנושא בצורה ממצה ומעמיקה.

החוברת הינה אחת מתוך סדרת חוברות, שמטרתן להנגיש בפני ציבור המורים את נושאי הליבה, בתכנית הלימודים של משרד החינוך, באופן מעמיק ותמציתי. אני בטוח שהעיון האישי שלכם בסוגיות אלו, יעשיר ויעמיק את הבנתכם לקראת משימת ההוראה בבתי הספר.

אני מבקש להודות למכללה האקדמית לחינוך "אורות ישראל", לנשיא המכללה הרב פרופ' גוטל וליו"ר חבר הנאמנים, הרב חיים פוגל על שותפותם הפוריה במפעל חינוכי זה.

קריאה נעימה,

עמית הלוי, מנכ"ל המכללה למדינאות

ירושלים, חשוון תשע"ד

תוכן העניינים

11	מבוא
13	עיקרון הערבות ההדדית
17	הצעה לשיעור: הציונות – תנועה לכלל העם היהודי
20	ייצוגיות במוסדות הפוליטיים
22	דגשים דידיקטיים
23	הצעה לפעילות: ייצוג ליהודי התפוצות במוסדות הפוליטיים של מדינת ישראל
25	יהודי התפוצות כיום
27	מגמות מדאיגות בקרב יהודי התפוצות
31	הצעה לשיעור: מה תפקידה של ישראל ביחס ליהדות התפוצות?
34	המחויבות של מדינת ישראל כלפי יהודי התפוצות
36	דגשים דידיקטיים
37	הצעה לפעילות בכיתה: עלייה יהודית
40	תמיכת יהודי התפוצות בישראל
41	תיבת אקטואליה: מעורבות יהודי התפוצות בשאלות מדיניות
45	מערכי שיעור
57	מדינת ישראל והעם היהודי בתפוצות
63	מדינת העם היהודי
64	עלייה יהודית וחוק השבות
69	הצעה לפעילות: ייצוג פוליטי ליהודי התפוצות

מבוא

מדינת ישראל רואה עצמה כ"מדינתו של העם היהודי", וכביטוי של חזון העם היהודי כולו. ככזאת, ישראל שומרת על קשר ושותפות עם יהודי התפוצות ורואה את חוק השבות כאחד מהחוקים המהותיים שלה. גם יהודי התפוצות רואים עצמם בחלקם הגדול שותפים של המפעל הציוני המתגשם במדינת ישראל. הקשר בין מדינת ישראל ויהודי התפוצות מבוסס על העיקרון היהודי הותיק שלפיו "כל ישראל ערבים זה לזה", ובניסוחו של הרצל: "עם אנחנו, עם אחד", עיקרון שהתקיים גם בימי הגלות ואפילו בין קהילות מרוחקות. התנועה הציונית על כן ראתה עצמה כתנועה של כל העם היהודי, הפועלת לבניין בית לאומי יהודי בארץ ישראל.

אך עם הקמת מדינת ישראל, תפסה המדינה והיהודים המתגוררים בתוכה את הבכורה, וליהודי העולם לא היה עוד ייצוג בגוף המרכזי המגשים את הרעיון הציוני. השותפות בין יהודי התפוצות ומדינת ישראל לא נעלמה מעולם, אך אין לה ביטוי מוסדי בתוך המדינה, לבד מהזכות השמורה להם לעלייה לארץ, וייתכן שהדבר תורם לתחושה שישראל היא המדינה של הישראלים בלבד. בימינו הקשר של יהודי התפוצות אל מדינת ישראל וזהותם היהודית בכלל אינו מובן מאליו.

ביחידה זאת נסקור את שאלת הפזורה היהודית בתנועה הציונית, ואת המקום ההיסטורי של האחוה היהודית, שעל בסיסה התנהלו הקהילות היהודיות בכל הדורות. נבחן את מצבם של יהודי התפוצות כיום ונראה הן את גילויי שיתופי הפעולה ההיסטוריים עם מדינת ישראל וכן מגמות מדאיגות בקרב הקהילות מהעשורים האחרונים. לאור אלה נשאל מהי המחויבות של מדינת ישראל כלפי יהודי התפוצות בנושאים של עלייה, חינוך יהודי, הגנה מפני אנטישמיות ועוד. באיזו מידה ניתן לייצר שותפות של יהודי התפוצות בהתנהלות של מדינת ישראל, ומהי המעורבות הראויה.

עיקרון הערבות ההדדית

הקשר בין מדינת ישראל ויהודי התפוצות מבוסס על רגש האחוה היהודי, שבא לידי ביטוי בניסוח המסורתי "כל ישראל ערבים זה לזה" ובניסוח הציוני "עם אחד אנחנו". עיקרון הערבות ההדדית היהודית התקיים גם בימי הגלות, הן בתוך הקהילה היהודית המקומית והן בקשרים בין קהילות יהודיות שונות. הקהילות היהודיות החזיקו קופות גמ"ח [גמילות חסדים] ותמכו בעני, ביתום ובאלמנה, ובכל מי שגורלו המר לו. קופות פדיון שבויים של הקהילות נועדו לסיוע גם ליהודים מקהילות אחרות. בעיתות של פוגרומים וגירושים, נחלצו הקהילות שלא נפגעו לסייע לפליטים ולשרידי החרב ששיחרו לפתחם. קשרים ענפים בין קהילות יהודיות שונות התקיימו כל העת. וכמובן קשרי חיתון לרוב התקיימו בין יהודים מקהילות שונות.

בנוסף לכך, לארץ ישראל נשמר מקום מרכזי בזהות של יהודי הגולה והכל חשו שיש חשיבות מיוחדת לתמוך ביהודיה. היא היוותה למעשה את המרכז של הקהילות היהודיות המרוחקות זו מזו שנשאו עיניהם אליה. קהילות רבות החזיקו קופות צדקה מיוחדות לתמיכה בעניים ותלמידי חכמים בארץ ישראל, ואיסוף הכספים נערך גם במקומות בהן השלטונות אסרו על כך, אם במפורש ואם מחמת האיסור הכללי להוציא כסף מחוץ לגבולות המדינה. ומעת לעת עלו קבוצות ויהודים בודדים אליה על מנת להשתקע בה.

גם בעידן האמנציפציה, עם ההסרה הרשמית של חומות הגטו היהודי והתערותם של יהודי מרכז ומערב אירופה בתרבויות של ארצות מושבם, נשמר עיקרון הערבות היהודית ההדדית. אלא שכעת לקחו על עצמם את תפקיד הקהילות החזקות אישים וארגונים יהודיים וולונטריים, שהגיעו למעמד נכבד בארצותיהם וניצלו זאת לטובת אחיהם הנזקקים. בשנת 1840, התחוללה עלילת דם בעיר דמשק, ונוהלה בידי מושל סוריה ובעידודו של הקונסול הצרפתי. היהודים הואשמו ברציחת נזיר נוצרי ומשרתו המוסלמי. בחקירה האכזרית מצאו את מותם כמה מיהודי הקהילה. יהודי אירופה נזעקו לעזרתם של יהודי דמשק: בהשתדלותם של משה מונטיפיורי מאנגליה, משפחת רוטשילד, אדולף כרמייה מצרפת ושלמה מונק מגרמניה אצל הממשלות השונות שוחררו לבסוף האסירים שנותרו בחיים. מונטיפיורי אף פעל למען יהודי מרוקו ויהודי רוסיה במטרה לשפר את מצבם. בשנת 1870, התנדב העורך דין היהודי אמריקני, בנימין פרנקלין פישוטו, לשמש כקונסול ארה"ב בבוקרשט-

רומניה כדי לסייע ליהודי רומניה הנרדפים, שמצבם הלך והתדרדר באותה העת. כרמיה, עמד בראש חברת "כל ישראל חברים", שהוקמה בפריס בשנת 1860, ושמה לה למטרה לפעול להשגת שוויון זכויות ליהודים באשר הם ולהגן על היהודים בפני תופעת האנטישמיות. כבר השם שנבחר לחברה וסיסמתה "כל ישראל ערבים זה בזה", שנדפסה בראש כל גיליון של כתב העת שלה, מבטאים את העיקרון הזה, אם כי ראשיה היו מעורים היטב בחברה הצרפתית והבנתם את עיקרון הסולידריות היהודית הייתה שונה מתפיסות יהודיות לאומיות. חברת כ"ח פעלה לשיפור מעמדם ומצבם של יהודי צפון אפריקה, המזרח התיכון ורומניה והיו לה הצלחות יוצאות דופן. בעקבותיה קמו ארגונים נוספים בעלי מטרות דומות, שחרטו על דגלם את הערכות ההדדית היהודית, כדוגמת "עזרה" של יהודי גרמניה, שנוסדה בראשית המאה ה-20 והג'וינט של יהודי ארה"ב, שנוסדה במהלך מלה"ע הראשונה ופעילה עד היום. על פי רוב, גם האישים והארגונים הללו גילו עניין מיוחד ביהודי ארץ ישראל ופעלו לרווחתם ולקידומם. מונטיפיורי עצמו ביקר בה שבע פעמים, ובמהלך ביקוריו תרם ליוזמות סיוע ופיתוח שונות. חברת כ"ח הקימה ב-1870 את בית הספר החקלאי "מקוה ישראל", שהיה המוסד החקלאי היהודי הראשון והראשון בארץ ישראל, כל זאת יותר מעשור לפני הקמתה של תנועת "חיבת ציון".

"בכל הזמנים והדורות היו היהודים, המפוזרים בכל רחבי תבל, מרגישים ומפעילים את הסולידריות שלהם עם המרכזים היהודיים. שום עם בעולם אינו חש כמו היהודים כל נייע וכל זיע בצומת העצבים הרוחני של האומה עד לקצה היקפו החיצון הקיצון של אורגניזם העם. הפיזור עד לקצווי העולם לא מנע, כבר בתקופה העתיקה, את העם הזה, המיוחד במינו, להשתתף בכל מפעל לאומי, לעזור אהדדי ולהיות ערבים זה בזה בכל הנסיבות, בין טובות בין רעות, לשאת במשותף גם מזל טוב גם מזל רע ולא להתעלם בקשיחות לב אפילו מאחרון הנמושות שבין בניו."
(משה הס, רומי וירושלים)

חדשות שונות מתפוצות ישראל

משבות לבני ישראל בסוריא – כעת אשר אוהנו היראים את ה' חושבים כחשבות הרבה אם להשיב את נדחי ישראל מרוסאניה בארץ סוריא, או לא – קבו שרים רבים ונכבדים בארץ ברישאניה לאסוף נרבות לתהלת הגולה הרואי. בראש הרבה הואת עומד הלארד קארל אף שאפ-סבורי (ראש להני הנצרים בברישאניה) והגברת וויסקאנסס סטראנגפארד. סוכן האוצר הוא ה' בעוזאן, הבאנק בברישאניה והאיראלנרית ועוד שני באנקים נדולים עובדים הן לקבל נרבות, ורק סבני הנצרים. בקול קורא אשר ראש החברה הואת הוציא לאור יאסור כי כל ישעס והפעס הוא למול טוב והסר לבני ישראל להיות לאות לבני ישראל ולכל יושבי תבל כי הנצרים סבירים להס פויבה על כל הצב אשר הנחילום בני ישראל בסעוליה ובפחות וכו'. סתכספ אשר תאסוף הרבה תתמך בהלוואה ע"ס להחזיר את נדחי ישראל מרוסאניה התפוצים להשיב בסוריא כי יקנו לכו נהלת שרה ולבנות בית וכלי כתישה וכו'. לאלה האנשים אשר הם בעלי כסף ובהישיבם בארץ סוריא יכצאו עבודה וסלכא לרכים כאדחום העניים, משפס הקיימה בהכבית הלוואה. ואם ראשי החברה יראו כי טוב ונכון הדבר לקנות בעצמם שדות ושאר דברים להלס בין היהודים מרוסאניה הרשות בידם לעשה בהו כמאב בעיניהם. כסוף הקול קורא יאסור ראשי החברה כי הפצם להשיב את נדחי ישראל מרוסאניה בצפון ארץ סוריא, ושם אף כי יהיו סוכרורים לקבל עליהם על מלכות השולטאן ישכנו לבפש על אדמחם וישמרו את מצותרתם ואסנתם כאן כהריר וסונע – הסנים הנאסף ביום הראשון לשבות הדבר חו עולה 8,891 סונר שבערלינג.

ברלין. – כנראה תשיבם צוררי ישראל בקרית אשכנז כי עתה

תסך ביסמאק כהתננותם בדבר המאנפאל של המאבק, – כי עתה הותרה שנית הרצועה להעניצו ורעיו הרעים לעורר שגאה וסרנים על היהודים. ביום ח"י לחדש הזה טרא צוררי ישראל בברלין אספ רבה והעניצו פתח כקבר את פוי לבלוע את ישראל כלו, ויסלמו פוי תהלת כל אלה אשר הרעו לישראל בכת האחרונה, ונס את דבר הגערה הנצרות אשר נאברה סתוך הקתל ביספא עסצלאר העלה על שפתינו. ואחרי כלה רכיוו קראת כל האספה: יהי העניצו, יהי אספאצי! ואחרי כן עבדו למנן ונסנו ונסרו: 1) לשלות מכתב הרה לאספאצי על אשר היה הוא הראשון באוי ראפא אשר העלה שאלת היהודים לסדר היום בפארלאמענט אוראפי. 2) לבוא בבקשה לפני הממשלה כי תתן דת אשר כל היהודים ויחזרו בתי כנסיותיהם יעמדו תחת השנהה מיותרת של הפאליציא (שלא ישרשו פוי היהודים בנות הנצרים כאשר עשו היהודים ביספא עסצלאר) 1)

ווינן. – הממשלה הוציאה זה לא כביר לאור את מספר מפקי יושבי ארצות אוסטריה (לבר הונגריה), וסחפאסיסקן הזה יוצא לדעת כי מספר בני ישראל באוסטריה כבשנת 1869 היה 280,200 נפש אדם, עלה בשנת 1880 לכך 1,006,894 נפש אדם. ולפי זה פרו ורבו היהודים באוסטריה כמשך עשר שנים כספאר 185,194 נפשות. כן ירבו!

פנסבא. – כמניע האונגארים מדויקים כי כל היהודים יושבי מיסא עסצלאר נאספו אל המשפס ביום 21 לדהח, ובשעה השבינית עברו בצאתם להפשי היהודים השופטים כסר דבר ככל אשר נשאלו בבית המשפס, וענוש יעשו אם יצאי מחצר אנה ואנה. רכוש היהודים הושכסם בבית האורים לוקח מהם לכלי שוב להם עד עולם.

וסנד אחר בשירה טובה אנו שומעים. היועץ הכפך על דברי המשפסם בודנאגריה כתב לאש השופטים כעור נייוריאצו כי יסחר לכסור את החקירה והררישה ארות החשודים בעון הרצח מסיצא עסצלאר, והשופס ענה את היועץ כי הוא סוכרה להארך עוד את זמן החקירה והררישה, אולי ית אור על השבת הדבר הזה, כי מהחקירה והררישה שנעשה עד עתה אין ביד השופסם אף להעמד את היהודים כמיפס.

מרושלם. אנו שומעים שמועת רעה וספצבת. בני הכרת צוררי נפשות כבני ישראל, כראותם כי אין הנו ואן סרהם את העניים מרוסאניה אשר העפילו לעלות לארץ ותקומם לאחזו בראש היתה בארץ תחתם לבפש נפש ותנם תמים לנע בראש כל הוצות, – כראות בני המיסאן הברישאנית הדבר הזה הטיפ אורבים על הדרך העולה סיפו לרושם וסחפאסיסקן לבני היהודים יו

עם זאת, בעידן האמנציפציה התגלו גם מגמות חלכות וחלק מיהודי מערב ומרכז אירופה, שנלחמו להשיב שוויון זכויות ולשימורה של האמנציפציה התנערו מהערבות היהודית כלפי אחיהם שבארצות האחרות, ותחת זאת הסתפקו בראיית עצמם כחלק בלתי נפרד מהאומה שבקרבה חיו. ההוגה החשוב ביותר של היהדות הליברלית בגרמניה - אברהם גייגר, הגם שלא ייצג אותה בכל דבר ועניין, יצא נגד האחוזה שיהודי צרפת ואנגליה גילו כלפי יהודי המזרח בזמן עליית דמשק (1840). הוא כתב לידיד באותה העת, «כי העובדה שהיהודים בפרוסיה אינם יכולים להיות רוקחים ועורכי דין חשובה בשבילי הרבה יותר מהצלת כל יהודי אסיה ואפריקה». אחרים פיתחו תפיסות מורכבות יותר וניסו לאחד בין שתי זהויות לאומיות. כך למשל, כתב הרב זכריה פונקל, מייסד הזרם הפוזיטיבי-היסטורי (מקביל לזרם הקונסרבטיבי של ימינו) שתמך באמנציפציה ובהתערות בחברה הגרמנית, כנגד התפיסה אותה ייצג גייגר ביחס לערבות ההדדית היהודית בכלל ויהודי ארץ ישראל בפרט:

במזרח מיליוני יהודים, הנחשבים כמעט אבודים במערב: מפוזרים בסוריה ובערי הפרת, עד מקום שהוא נשפך למפרץ הפרסי, ושוב אצל החידקל וברמת ארמניה; ומפוזרים בפרס הנאנקת באנרכיה ומיושבים לרוב בכוכרה וחיווה ובחופי האמו, הם נעלמו לגמרי מעיני המערב. אך ליהודים אלה יש

מרכז, לו הם קשורים בעבותות אהבה: ארץ ישראל; במחשבה האחידה לארץ המוצא המקודשת נפגשים היהודים הגרים ליד הים הכספי, והים הערבי, לשם עולות התפילות והערגות של יהודי כורדיסטן וארצות ערב. רק מרכז זה יכול לחבר בין בני הדת המפוזרים בכל אסיה לבין אחיהם המערביים. חלף הזמן, בו ייאוש של מוג לב ניסה להשתיק כל אזכרה של ארץ הקודש וחיבור אל היהודים בכל מקום. רוצים אנו בהתחברות רוחנית, מבוססת על האמונה ומתקיימת בה. וכאשר איננו מתביישים באמונתנו, הרי אין בהתחברות כזו שום דבר ראוי לגנאי. מי שמסוגל לתפוש רעיון גדול, ישמח ברעיון, ובחום הפנימי שלו יימס הקרח של היסוסי היום יום¹.

התנועה הציונית יצאה נגד התפיסות החדשות של היהדות הליברלית והעמידה את הערכות ההדדית היהודית במרכזה. המושכל הראשוני שלה הוא, שהיהודים בכל מקומות מושבם הינם עם אחד. רעיון המדינה היהודית והקונגרס היהודי העולמי היו כבר המסקנות המתבקשות מאותו מושכל ראשון. הרצל עצמו יצא נגד ניסיונות ההתערות של היהודים הליברליים, אותם ראה כפתטיים ולא טבעיים:

עם אנחנו, עם אחד.

בכל מקום ניסינו בתום ויושר להיטמע בעם אשר בקרבו אנו חיים, מלבד השמירה על אמונת אבותינו. אבל אין מניחים לנו לעשות זאת. אנחנו פטריוטים נאמנים, ובמקומות מסוימים אף מופלגים - אבל לשווא; אנו מביאים את אותם הקורבנות ברכוש ובנפש כמו עמיתינו האזרחים - אבל לשווא; אנו עמלים להאדיר את שמן של ארצות מולדתנו באמנויות ובמדעים, להגדיל עושרן על ידי מסחר וקשרי עסקים - אבל לשווא. גם אם אנו יושבים בארצות מולדתנו זה מאות בשנים, מוקיעים אותנו כזרים, לעתים קרובות אפילו אלה, שמשפחותיהם עדיין לא היו בארץ, בעת שאבותינו כבר נאנקו בה².

התנועה הציונית, אם כן, הכירה בעיקרון הערכות היהודית ושאפה להקים מדינה יהודית בארץ ישראל, שתהווה מולדת לאומית ליהודים באשר הם. עקרונות אלה קדמו למציאותה של המדינה היהודית.

1 Zechariah Frankel, "Die gegenwärtige Lage der Juden in Palästina", Monatsschrift für Geschichte und

Wissenschaft des Judentums, 3 (1854), p. 291

2 בנימין זאב הרצל, מדינת היהודים, פתח דבר

הצעה לשיעור:

הציונות – תנועה לכלל העם היהודי

התנועה הציונית ראתה עצמה כמייצגת את כלל העם היהודי וניסתה לפתור את הבעיות של העם היהודי כעם אחד. בכך המשיכה התנועה הציונית את התפיסה העתיקה של "ערבות הדדית": כל היהודים קשורים זה לזה ומחובתם לסייע אחד לשני, גם כאשר הם חיים במדינות שונות ודוברים שפות שונות. עם זאת, הם ראו בדרכים שונות את הבעיה היהודית ואת הפתרונות לה. בחנו בכיתה את הקטעים הבאים ודונו עם התלמידים:

- מהי הבעיה אותה מבקש הכותב לפתור?
- מהו הפתרון אותו מציע?
- מהו יחסו לגולה? מה תפקידה בתנועה הציונית?

מהותה של המצוקה היא לא במה שמכים או מדכאים כל יהודי ויהודי דווקא. אין ספק שישנן ארצות בהן חיים היהודים חיים לא רעים, או אפילו חיים של טובה. אבל אם נשווה גם שם את ההרגשה העצמית הפנימית של היהודי עם ההרגשה העצמית של שכנו, השייך לאותה השכבה או לאותו החוג, - יתברר תמיד שבליבו של היהודי מצוי איזה 'עודף' של מרירות, או של כאב, או של עלבון, או של פחד, או - בפשטות - של מועקה. העודף הנצחי הזה הוא המהווה את המצוקה היהודית. פעמים הוא הולך וגדל עד לשיעור של קטסטרופה המונית; פעמים כמעט שאינו מורגש מבחוץ - אבל תמיד הוא קיים, ובו חבויה מארת הגולה: וכאן לא יועיל שום דבר - לא שיווי הזכויות, ולא התנדדות במידת החום של האנטישמיות הציבורית...

חוסר זכויות, פוגרומים, החרם הציבורי על היהודים - כל אלה אינם בשום פנים הקווים ההכרחיים של הגולה; אין הם אלא החרפה, התקפות, אנומליה; אפשר וצריך לסלק אותם - כשם שאדם הנגוע בדלקת סימפונות כרונית אינו מוכרח לחלות בדלקת הריאות דווקא. גולה 'נורמלית' - זוהי הגולה שיש בה שיווי זכויות, בלי פוגרומים ובלי שיסוי. אבל גם הגולה הנורמלית ביותר אינה יכולה למלא את מקומה של ההווה הלאומית, של 'עם הנמצא בביתו'."

(ז'בוטינסקי, מדינה עברית - פתרון שאלת היהודים)

מה שחסר לנו קודם כל, עוד גם קודם 'ההחלטה הלאומית', הוא מקום קבוע למרכז לאומי רוחני, אשר יהיה 'מקלט בטוח' לא ליהודים, כי אם ליהדות, לרוח-לאומנו; אשר בו ובשכלולו ישתתפו כל בני עמנו מכל ארצות פזוריהם, וההשתתפות הזאת תקרב קרבת הרוח את הרחוקים זה מזה במקום ובדעות, ועל ידה, ואחרי כן גם על ידי השפעת המרכז על כל נקודות ההיקף, יתחדש הרוח הלאומי בכל הלבבות ויתחזק גם רגש האחדות הלאומית בהם... ומכיוון שהגיע אדם במהלך מחשבותיו עד הלום, ואף גם אם לא עסק... ימים רבים ביישוב ארץ ישראל, לא יוכל עוד לעצור בעד הרעיון הסמוך וקשור לזה בהכרח, כי רק 'בארץ ישראל אנו יכולים וצריכים לייסד לנו מרכז לאומי רוחני' במובן הזה...

בראה בארץ ישראל 'מרכז לאומי רוחני' ליהדות, האהוב וחביב על כל העם ומאחד ומקשר את כל העם; מרכז של תורה וחכמה, של לשון וספר, של עבודת הגוף וטהרת הנפש, 'מיניאטורה' אמיתית של עם ישראל כמו שהיה צריך להיות... עד שאיש עברי בגולה חושב לו לאושר לראות בעיניו פעם אחת את 'מרכז היהדות', ובשובו לביתו הוא אומר לחברו: רצונך לראות טופס של איש ישראל בצביונו האמיתי, בין רב או חכם או סופר, בין איכר או אומן או סוחר? לך לארץ ישראל ותראהו.

(אחד העם, 'ד"ר פינסקר ומחברתו (מכתב גלוי לאחי ברוח)')

מובן מאליו כי בקריאה זו לייסד מושבות של יהודים במזרח אין הכוונה כלל להגירה כללית של יהודי מערב אירופה לארץ-האבות. אין ספק כי אפילו לאחר שתקום מדינה יהודית מודרנית עתידים היהודים (המעטים, לפי הערך), היושבים בארצות הציביליזציה של המערב, להישאר ברובם במקומות מושבם. יהודי המערב, אשר זה לא כבר סללו לעצמם, במאמצים גדולים, את הדרך אל התרבות וקנו מעמד נכבד כאזרחי המדינה, אינם עתידים לשוב ולוותר על קניינים אלה אף אילו יצאה הקמת ארץ יהודה מכלל משאלת לב גרידא. ויתור כזה על קניינים שנרכשו זה לא כבר נמצא בניגוד לטבע האנושי ואין לקוות לו אפילו מצידם של יהודים פטריוטיים, על אחת כמה וכמה מרוב רובם של אותם «משכילים» משלנו, האצים להעשיר, שעלתה בידם לנתק כל קשר עם משפחתם היהודית הקודמת ובני עמם האומללים – ושגאווותם היא על שיכולים הם לפנות עורף להמון

העם המסכן. ברם, דבר זה לא יניא את בעלי הנפש הנדיבים שבהם לשוב ולתת דעתם על העם הזה, שחדלו באמת לדעתו ושנעשה זר להם, וייתנו יד לתמוך בו בתעודתו ההיסטורית הגדולה, לכשיהיה בו אומץ לב להיחלץ ולתבוע מעתה גם מבני האדם את ארץ מולדתו העתיקה, שעד עתה תבע אותה רק מאלוהיו. ... היום, משבטלו המרחקים והרחוקים נעשו קרובים, שוב אין זה חשוב כלל לגבי מדינה יהודית כמה מבני ישראל יקבעו מושבם בארץ או בחוץ לארץ. עוד בתקופת קיומה של הממלכה היהודית הקדומה ישבו תמיד יהודים רבים בחוץ לארץ.

(משה הס, רומי וירושלים)

שאלת היהודים קיימת, ורק איש בער לא ידע אותה ויכחיש במציאותה, ירושת פלטה היא לעמים המנומסים מחשבת ימי הבינים, ועד היום אינם יכולים, למרות רצונם, להמיש צוארם ממנה. את גלוי דעתם ורצונם הטוב הן הראונו בהחלט לתת לנו שווי הזכויות. שאלת היהודים קיימת בכל המקומות שבני עמנו יושבים בהם במספר רב, ובאשר איננה עוד היום, בוא תבוא לאחר איזה זמן לרגל היהודים הנוודים שמה. הן תמיד פנינו מועדות אל המקומות, שבהם אינם נרדפים עוד, ובהאחזנו בתוכם תחלנה הרדיפות גם בהם. כן הוא הדבר ולא יחדל להיות גם בארצות היותר נאורות – וארץ צרפת תוכיח – כל זמן שלא תפתר שאלת היהודים באופן מדיני. היהודים העניים נושאים אתם את האנטישמיות לאנגליה, וגם לאפריקה. כבר הביאווהו.

אדמה כי הבינותי את התנועה האנטישמית עם כל פרטיה שחברו יחדיו. הנני מביט אל התנועה הזאת בתור יהודי, אבל לבי לא ידע לא שנאה ולא פחד. אדמה, כי ידעתי להבחין עד כמה יש בה מן ההוללות הפרועה, מקנאת-הלהם ההמונית, ממשפטים קדומים, הבאים בירושה ומתוך קנאה ושנאה דתית – אבל גם ממלכת-מגן, שהמחזיקים בה חושבים להלחם בנו. שאלת היהודים איננה, לפי דעתי, לא שאלה חברתית ולא שאלה דתית, אף כי הסכינה להתלבש באחת מהצורות האלה. שאלה לאומית היא, אשר תיפטר רק אם נעשה אותה לאחת מן השאלות המדיניות שבעולם, אשר ימתיקו עליה סוד במושב הלאומים והעמים המנומסים יחד.

(הרצל, מדינת היהודים)

ייצוגיות במוסדות הפוליטיים

הקונגרס הציוני, שייסד בנימין זאב הרצל, בשנת 1897, שימש למעשה כפרלמנט של העם היהודי, בו מיוצגים יהודים מכל העולם החפצים בבנייתה של ארץ ישראל כבית הלאומי של העם היהודי. צירי הקונגרס היו נציגים נבחרים מטעם הקהילות היהודיות ברחבי העולם. ולכל שוקל שקל ציוני מגיל שמונה עשרה ומעלה ניתנה זכות לבחור את נציגיו לקונגרס הציוני.

מנהיגי והוגי התנועה הציונית תמכו באופן עקרוני ברעיון "שליטת הגולה". הם האמינו שהגולה היא מקור כל המחלות והצרות של העם היהודי, הן מבחינה חומרית והן מבחינה רוחנית. הם תבעו לחסל את הגולה לפני שהגולה תחסל את העם. הם האמינו וקיוו שבתוך שנים לא רבות, אחרי הקמת המדינה היהודית, יעלו אליה רוב יהודי העולם. הם לא האמינו במציאות של פזורה חזקה לצד המדינה ולכן גם לא נתנו את דעתם למציאות מתמדת שכזו, על מורכבויותיה ואתגריה.

לאחר הצהרת בלפור והחלת שלטון המנדט על ארץ ישראל, ועם גידול היישוב היהודי בארץ ישראל והתפתחותו החומרית והמוסדית, החל תהליך של העברת מרכז הכובד של התנועה הציונית מאירופה לארץ ישראל. בחמש עשרה השנים שקדמו להכרזת העצמאות חלשו אנשי מפא"י מקרב היישוב הארצישראלי על רוב עמדות הכח בסוכנות היהודית ובהסתדרות הציונות, כמו גם במוסדות כנסת ישראל (אסיפת הנבחרים והוועד הלאומי) היישוביים. בהשפעת דוד בן גוריון, שנתמנה ב-1935 ליושב ראש ההנהלה הציונית (הגוף המבצע של ההסתדרות הציונית), החל תהליך, שמשמעותו דחיקת ההשפעה של התנועה הציונית ומרכזיה שמחוץ לארץ ישראל לטובת ההגמוניה של המרכז הארצישראלי. רוב חברי ההנהלה והדומיננטיים שבה היו מבני היישוב הארצישראלי, וככאלה ייצגו אותו ולא את שאר המרכזים היהודיים בעולם. תהליך זה הגיע לשיאו עם הקמת המדינה. אותם מנהיגים ארצישראליים הם אלה שהרכיבו את מועצת העם והממשלה הזמנית, ערב הקמת המדינה. ועם הקמתה חל שינוי מהותי במעמדן של ההסתדרות הציונית והסוכנות היהודית, וסמכויותיהם ותפקידיהם ההיסטוריים העיקריים נותרו בידי המדינה היהודית ומוסדותיה. ליהודי העולם כבר לא היה ייצוג בגוף המרכזי המגשים את הרעיון הציוני. במגילת העצמאות, ביטאו מנסחיה את התפקיד החד-כיווני שהם מייעדים ליהודי התפוצות, תוך קריאה להם "להתלכד סביב היישוב בעלייה ובבניין ולעמוד לימיננו במערכה הגדולה על הגשמת שאיפת הדורות לגאולת ישראל".

על המגמה לדחיקת התנועה הציונית ויהודי הגולה לשולי ההשפעה על מימוש החזון הציוני נמתחה ביקורת כבר בזמן הקמת המדינה. כך למשל כתב המשפטן אוגוסטו לוי, במאמר שכתב באותה העת, נגד מגמה זו:

עיון אובייקטיבי במאורעות החודשים האחרונים יובילנו למסקנה, כי אמנם שלטת הנטייה לראות במדינת ישראל את הוולד, שפרש מרחם היהדות העולמית, ושעליו לחיות חיים עצמאיים בלי קשר חוקי עם יהודי הגולה. נטייה זאת יש בה סכנה רבה, באשר היא עלולה לקרוע את אחדותו של עם ישראל ולשלול מהיישוב את התרומה הכבירה העשויה לבוא עדיו מכל חלקי תבל; ואין לבנו נתון אך ורק לעזרה החומרית אלא דאגתנו מופנית גם לתרומה הרוחנית, העלולה לאבד לנו בדרך הזאת.³

בהמשך אותו מאמר קרא לוי למצוא את הדרך המשפטית, על ידי חקיקת חוק יסוד מיוחד ומקורי, "המאפשרת השתתפות במעשה ומעמד חוקי במדינתנו לכל היהודים, שעל אף היותם אזרחי מדינות אחרות, יכירו בקשרם לחיי המדינה ולתרבות של ישראל".⁴

בפועל לא ניתן ליהודי התפוצות מעמד חוקי ואפשרות להשתתפות במעשה במדינת ישראל. כפי שראינו (בפרק קודם של הספר) ליהודי התפוצות ניתנה האפשרות לעלות לישראל, במסגרת **חוק השבות**, ולקבל אזרחות ישראלית במקרה שיחליטו לממש את זכאותם לעלות ולהתיישב בישראל, במסגרת **חוק האזרחות**. אך כל עוד הם לא עשו זאת אין להם שום מעמד מיוחד במדינה. במהלך השנים הוצעו הצעות מהצעות שונות למעורבות יתר ולאפשרות השפעה כלשהי של יהודי התפוצות במדינת ישראל. כך למשל, טען המשפטן היהודי אמריקאי אלן דרשביץ, כי יש לתת ליהודי התפוצות יכולת השפעה בדברים הנוגעים לעם היהודי, כמו הטיפול במקומות הקדושים ליהדות, מעמדה של ירושלים, קביעת ההגדרה מיהו יהודי למטרות של נישואין, גרות וכו', והשאלה האם ועד כמה יש לישראל אחריות להגן על יהודים ברחבי העולם מאפליה ודיכוי.⁵ והדברים עוד יכולים להשתנות.

3 אוגוסטו לוי, "חוק היסוד של מדינת ישראל וזכויות יהודי הגולה", בתוך: הנ"ל, מסות על חוק ומשפט, ירושלים תשכ"ב, עמ' 179-177.

4 שם.

5 צבי פיין, "פרקליט המדינה", מוסף צדק, מקור ראשון, גיליון 768 (ה' באייר תשע"ב), עמ' 2.

דגשים דידיקטיים

התנועה הציונית ראתה עצמה כמייצגת את ככל יהודי העולם, אך המדינה היהודית שהוקמה לא פעלה לייצוג יהודי העולם בתוך מוסדות המדינה, ונציגיה נשארו רק אלו שגרו בישראל עצמה.

ראו למשל את דבריו של חיים וייצמן לעומת לשון מגילת העצמאות:

"ההסתדרות הציונית נקטה את הצעדים המדיניים הנדרשים להשגת ההכרה של אומות העולם בזכות היהודית לבית בארץ ישראל. אבל מעולם לא רצינו את ארץ ישראל בשביל הציונים; רצינו אותה בשביל היהודים. היהדות החיה, המתפתחת, של ארץ ישראל אינה עניין מפלגתי. הצהרת בלפור פונה אל היהדות בכללותה. היה זה אפוא רק הגיוני שנפנה אל הקהילות היהודיות בעולם, במגמה להציב את העבודה, שלעולם לא יוכל חוג מוגבל של יהודים לבצעה במלואה, על בסיס רחב יותר, ולגייס לשירותה, בצורה שיטתית, את הכוחות של היהדות כולה" (חיים וייצמן, מדברים בישיבה המכוננת של הסוכנות היהודית, 11.8.1929)

מתוך מגילת העצמאות:

"אנו קוראים אל העם היהודי בכל התפוצות להתלכד סביב הישוב בעליה ובבנין ולעמוד לימינו במערכה הגדולה על הגשמת שאיפת הדורות לגאולת ישראל"

שאלות לדיון:

- מהו תפקידם של יהודי התפוצות בתוך המדינה היהודית לפי מגילת העצמאות?
- כיצד מציג חיים וייצמן את מקומם של יהודי התפוצות בבית הלאומי היהודי בארץ ישראל?
- מה לדעתכם צריך להיות תפקידם?

הצעה לפעילות:

ייצוג ליהודי התפוצות במוסדות הפוליטיים של מדינת ישראל

הבחירה ההיסטורית שלא למסד את מעמדם של יהודי התפוצות בתוך המדינה לבד מזכות העלייה ועידודם לסיוע למדינה יצרה מצב ששותפותם של יהודי התפוצות במדינת ישראל היא התנדבותית במידה רבה. הדבר מעלה את השאלה האם ניתן היה לייצר מצב של שותפות הדוקה יותר? כיצד ניתן למסד את הקשר של יהודי העולם למדינת ישראל?

ראו להלן מספר הצעות לייצוג רשמי של יהודי התפוצות במדינת ישראל, ניתן לחלק את הכיתה לקבוצות ולתת לכל קבוצה הצעה. הקבוצה צריכה לדון בהצעה, ולהציג אותה לשאר הכיתה, תוך הצגת הרציונאל שעומד מאחוריה, מה היא יכולה לתרום לישראל כמדינת העם היהודי ואילו בעיות היא יכולה להעלות. בסוף ההצגה, ניתן להצביע בכיתה על ההצעה שהכי מוצאת חן בעיניהם.

נשיא המשותף לכלל העם היהודי

נשיא המדינה מייצג את הערכים החברתיים המקובלים בחברה הישראלית, שיש עליהם הסכמה לאומית רחבה ושאינם שנויים במחלוקת פוליטית. עיקר תפקידיו הם ייצוגיים וסמליים, ועל כן נבחר על פי רוב אדם שיש במעשיו ייצוג ראוי למדינת ישראל. הגדרת תפקיד נשיא המדינה כתפקיד המייצג את כלל העם היהודי, יכולה להביא מועמדים יהודיים מכל העולם לייצג את מדינת ישראל כמדינת העם היהודי, וניתן אף להעניק זכות הצבעה לתפקיד זה ליהודי התפוצות. בעבר הוצע תפקיד נשיא המדינה לאלברט איינשטיין, לדוגמא, על ידי דוד בן גוריון ב-1952. כיום חוק יסוד: נשיא המדינה קובע כי "כל אזרח ישראלי שהוא תושב ישראל כשיר להיות מועמד לכהונת נשיא המדינה"

מושבים בכנסת ליהודי התפוצות

ישנן מדינות רבות המאפשרות לאזרחיהן שהיגרו ממנה ישנם אף 11 צירים בבחירות. בצרפת לאזרחים שהיגרו ממנה ישנם אף 11 צירים בפרלמנט, המייצגים את הארצות שהם גרים בהם, כמו מחוזות בצרפת עצמה. בדומה לצרפת ולמדינות אחרות, היו שהציעו

להעניק זכות הצבעה ליהודי התפוצות לכנסת ישראל או הקצאה של מושבים בכנסת ליהודי התפוצות, כך שיהיו גם הם שותפים בתהליך הפוליטי של המדינה היהודית. זאת בדומה להצעה של אוגוסטו לוי לחקוק חוק יסוד מיוחד "המאפשרת השתתפות במעשה ומעמד חוקי במדינתנו לכל היהודים, שעל אף היותם אזרחי מדינות אחרות, יכירו בקשרם לחיי המדינה ולתרבות של ישראל".

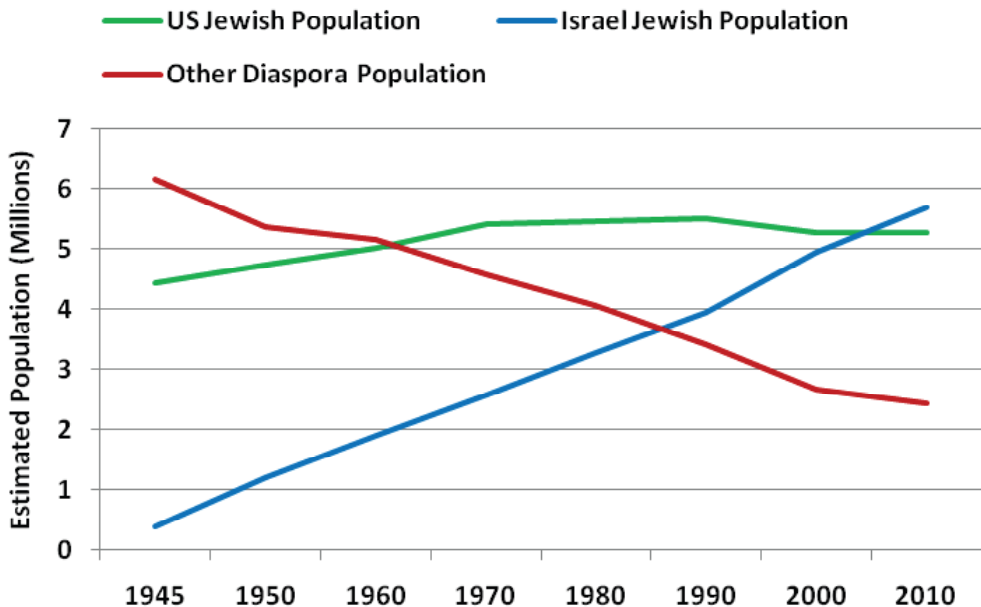
שותפות בהחלטה בנושאים כלל יהודיים

יש הדורשים לקבוע חוקית אפשרות ליהודי התפוצות להשתתף פוליטית בקבלת החלטות בנושאים מסוימים, שיש בהם עניין לעם היהודי כולו, כמו למשל שאלת מעמדה של ירושלים, מסירת שטח בהסכמים בינלאומיים, שאלת "מיהו יהודי" וכד'. ראו לדוגמא את דבריו של נתן שרנסקי, יו"ר הסוכנות היהודית:

"אין ספק כי החלטה אפשרית של מדינת ישראל – בפעם הראשונה בהיסטוריה היהודית – לותר על ליבה של העיר הקדושה תשפיע על ההיסטוריה של דורות של יהודים, על הקשר שלהם עם העם היהודי ועל תחושת הגורל המשותף שלהם... ליהודי התפוצות יש הזכות להשתתף בדרך כזאת שמקבלי ההחלטות יידרשו להתחשב בדעתם"

יהודי התפוצות כיום

העם היהודי בארץ ובתפוצות מונה כיום כשלושה עשר וחצי מיליון נפש. צריך לזכור שבשנת 1940 מנה העם היהודי כששה עשר וחצי מיליון נפש ועם תום המלחמה, באמצע 1945, הוא מנה רק כאחד עשר מיליון נפש. שואת יהודי אירופה פגעה בעיקר ביהודי מזרח אירופה, שהיו הקבוצה הצעירה והפורייה ביותר בקרב העם היהודי ועובדה זו ניכרת עד היום. בשנת 1940 היו כ-30% מהיהודים בעולם ילדים בני פחות מחמש עשרה. ואילו כיום, רק כ-20% מהיהודים בעולם הם ילדים עד גיל חמש עשרה. כששים ושבע שנה לאחר תום המלחמה גדל העם היהודי בשניים וחצי מיליון נפש נוספים בלבד. לשם השוואה בין השנים 1940-1900 גדל העם היהודי בששה מיליון נפש. ההבדל העצום בין הנתונים הללו טמון בפריון נמוך יותר של העם היהודי לאחר השואה ובהיטמעות בממדים גדולים בארצות המערב. נכון לשנת 2010, הריכוז הגדול ביותר של יהודים נמצא במדינת ישראל, 5.7 מיליון יהודים. ואילו בשאר העולם ישנם כ-7.7 מיליון יהודים.

מגמות בדמוגרפיה היהודית בישראל ובתפוצות⁶

הריכוז הגדול ביותר של יהודים בתפוצות נמצא בארה"ב, שיהודייה מונים כ-5,275,000 נפש. לאחר מכן, בהפרש גדול צועדת צרפת עם כ-483,000 אלף יהודים. ולאחריה קנדה עם 375,000. יהודים. ריכוזים יהודיים נוספים נמצאים באנגליה: 292,000, רוסיה: 205,000, ארגנטינה: 182,000, גרמניה: 119,000, אוסטרליה: 107,000, ברזיל: 95,000, אוקראינה, 71,000 ודרום אפריקה: 70,000.⁷

אך הנתונים הללו לא מספרים הכל. מתוך 5.275 מיליון יהודי ארה"ב רק שלושה מיליון בתוכם משתייכים לקהילה או לארגון יהודיים ורק 4.3 מיליון מתוכם מגדירים עצמם יהודים. מאידך יותר מעשרה מיליון אמריקאים הנם זכאים על פי חוק השבות לעלות לישראל ולהתאזרח בה.

מתוך יהודי ארה"ב המזדהים כיהודים מעט יותר מרבע משתייכים לזרם הרפורמי, הרואה בערכים המודרניים מקור סמכות ואינו מחויב להלכה המסורתית, ומעט פחות מרבע לזרם הקונסרבטיבי, המחויב להלכה אך רואה בה מערכת שהתפתחה לאורך ההיסטוריה, שניתן לעדכנה בהתאם לתמורות העיתים. רק כעשירית מיהודי ארה"ב משתייכים לזרם האורתודוקסי, שבמרכזיותו המחויבות להלכה המסורתית.

ANNUAL ASSESSMENT of The Jewish People Policy Institute (JPPI) 2010, Executive Report No. 7 6

Sergio DellaPergola, Jewish demographic Policies: Population Trends and Options in Israel and in the 7

Diaspora, Jerusalem 2011, p. 22

מגמות מדאיות בקרב יהודי התפוצות

דומה שהמגמה המתמשכת של כיוון יהדות התפוצות לצד גידול המרכז היהודי בישראל לא עומדת להשתנות בשנים הקרובות ולא בגלל גלי עליה יוצאי דופן. בשנים האחרונות ירד ממוצע העולים לישראל לכעשרים אלף איש בשנה. יהדות התפוצות זקנה יותר ממקבילתה הישראלית. כ-15% מיהודי התפוצות הנם ילדים מתחת לגיל חמש עשרה לעומת כ-25% מקרב יהודי ישראל. הפיריון של יהודי התפוצות עומד על ממוצע הקרוב לשני ילדים במשפחה לעומת קרוב לשלושה ילדים במשפחה בקרב היהודים בישראל. אחוזי נישואי התערובות בקרב יהודי התפוצות גבוהים במיוחד, לעומת אחוז מזערי בישראל. יותר מארבעים אחוזים של נישואי תערובת בקרב יהודי מערב אירופה, כחמישים אחוזים בקרב יהודי ארה"ב וכשבעים וחמישה אחוזים בקרב יהודי מדינות ברה"מ לשעבר.

מגמה מדאיות נוספת, הינה התרחקות נפשית הולכת וגוברת בין יהודי התפוצות וישראל. אמנם מאז ומתמיד היו יהודים רבים שלא חשו זיקה משמעותית למדינת ישראל, אך אצל רובם של יהודי התפוצות כן נשמר מקום חשוב לישראל, במידה זו או אחרת. צריך להבהיר ששאלת הנאמנות הכפולה במדינות המערב, לא מהווה קונפליקט משמעותי, שבגיני נרתעים יהודים להזדהות עם ישראל. בשנים האחרונות מתחדדים האינטרסים השונים של הקבוצות הללו, כך שכל אחת מהן מתמקדת בדאגותיה וצורותיה שלה, ויהודי התפוצות מתרכזים יותר ויותר בחיזוק קהילותיהם והמשך השתלבותם בחברה ופחות ופחות באתגריה של ישראל. האינטרסים השונים יוצרים ריחוק מנטלי ומעורבותם של יהודי התפוצות בישראל פוחתת. כיום בניגוד לעבר, רק 28% אחוזים מיהודי ארה"ב מגדירים עצמם ציונים, ואצל הצעירים נתון זה נמוך עוד יותר. כארבעים אחוזים מהמבוגרים רואים עצמם ציונים, בעוד רק כעשרים אחוזים מהצעירים בני פחות משלושים וחמש מגדירים עצמם באופן דומה. פרופ' אליעזר שבייד תיאר מציאות זו כתהליך, שראשיתו בהקמת המדינה והפיכת התנועה הציונית מתנועה כלל יהודית לתנועה ממלכתית:

מדינת ישראל העמידה את עצמה במקום ההסתדרות הציונית והגדירה את הציונות כ"ממלכתית". ההסתדרות הציונית אמנם לא התפרקה, אבל היא חדלה לתפקד כתנועה שמנהיגות כלל יהודית עצמאית עומדת בראשה. בייחוד היא חדלה למלא תפקיד של מסגרת לאומית ממוסדת,

המרכזת בתוכה תהליכי חינוך ויצירה תרבותית. מתנועה מלאת חיים ויצירה היא הפכה למנגנון פקידים תיווכי הממלא תפקידים טכניים שונים, בייחוד בגיוס כספים ובקליטת עליה. התנאי לשיתוף הפעולה בין יהודי ישראל ליהודי התפוצות באמצעות ההסתדרות הציונית והסוכנות היה, שיהודי התפוצות לא יתערבו בענייניה של המדינה ויהודי ישראל לא יתערבו בענייניהם של יהודי התפוצות. אכן לשם ההקפדה על עקרון אי-ההתערבות בעניינים פנימיים של כל מרכז נצרכה מערכת מוסדית-פקידותית שתתווך בהעברת הסיוע של יהודי התפוצות לישראל ובהעברת מסריה של ישראל ליהדות התפוצות.

עם הקמת המדינה נעלמה איפוא התנועה הכלל יהודית הגדולה, הרחבה והיעילה שתפקדה כמנהיגות יצירתית, המגלמת בתוכה את תודעת ה"אני הקיבוצי" של העם לאורך המחצית הראשונה של המאה העשרים. זהו עומק השינוי שהתערה: הגרעין הנושא את תודעת ה"אני" של העם נחצה בין ישראל לתפוצות. מכאן ואילך: אנחנו ואתם, מוסדותינו ומוסדותיכם, ספרותנו וספרותכם, לשוננו ולשונותיכם, חינוכנו וחינוככם.⁸

מגמה לא פחות מדאיגה, הקשורה לקודמתה, קשורה לחינוך היהודי בתפוצות. רוב יהודי התפוצות ובעיקר יהודי ארה"ב לא לומדים במוסדות חינוך יהודיים. פחות מעשרים אחוזים מהתלמידים היהודים בארה"ב לומדים בבתי ספר יהודיים יומיים. באנגליה ואוסטרליה, מקומות בהם אחוז הלומדים בחינוך היהודי הוא הגבוה ביותר, לומדים כחמישים אחוזים מהתלמידים היהודים בבתי ספר יהודיים. ליהודים רבים נראים תכני הלימוד הכלליים והמעשיים חשובים יותר מלימודי המורשת היהודית, שאינם מתגמלים מבחינה חומרית. בארה"ב, מתווספת לכך העובדה שבתי ספר יהודיים הינם בתי ספר פרטיים, שאינם מתוקצבים על ידי המדינה ושכר הלימוד בהם יקר מאוד, זאת בניגוד לבתי ספר ציבוריים, שהחינוך בהם ניתן בחינם. זאת לעומת אנגליה למשל, שם מתוקצבים על ידי המדינה גם בתי הספר היהודיים. עובדה זו משפיעה על מידת היכרותם עם העם היהודי ומורשתו וממילא גם על זהותם היהודית, כלומר על המרכזיות של היותם יהודים בחייהם ובבחירותיהם המשמעותיות. מכאן הדרך להיטמעות ונישואי תערובת קרובה יותר. אם כי, חינוך יהודי בבחרות לכשעצמו עדיין לא מבטיח הזדהות עם המורשת היהודית בבגרות.

8 אליעזר שביד, "כלל ישראל" כעם אחד ובעיית החינוך המאחדו ומשלבו בין העמים", Jerusalem Viewpoints, מס' 468

(טבת תשס"ב), עמ' 7.

נוסף על כך, בבתי ספר יהודיים רבים מקומה של מדינת ישראל בתוכנית הלימודים הוא שולי. בארה"ב למשל, גם בבתי ספר יהודיים, בהם נלמדים לימודי יהדות ועברית ברמה זו או אחרת, מתפתחת מגמה בשנים האחרונות להפחתה עד ביטול של תחום הלימוד של מדינת ישראל. ההיסטוריון מרק לי רפאל הדגים מגמה זו:

באחת הקהילות הרפורמיות בסיאטל, בתכנית הלימודים בשנות השישים והשבעים הופיע יחידת לימוד בנושא ישראל בכיתות ד'-ו', יחידת לימוד בנושא ישראל בכיתות ז'-ח' ויחידת לימוד בנושא ישראל בשנת הבר/בת מצווה ובשנה שלפני כן. תכנית הלימודים בשנים 2001-2000 לא הכילה אף יחידה בנושא ישראל באף אחת מהכיתות הללו, ובמקומה הופיעו יחידות בנושאים שונים: הקהילה היהודית-אמריקנית, אתיקה, חגים, תפילה וספר התפילה (בעיקר) ועקרונות היהדות הרפורמית. נדמה כי ישראל הצליחה להציע ליהודים האמריקניים חוש גאווה וזהות חזק בשנות החמישים והשישים, אבל רכיבי הזהות היהודית בימינו מגיעים ממקורות אחרים מאשר ארץ הקודש".⁹

גם בתחום לימודי העברית, שמוסכם על הכל שהם חיוניים להעמקת הזהות היהודית והקשר עם יהודי ישראל, המציאות לא מזהירה. בקרב יהודי ארה"ב, רק שבעה אחוזים יודעים עברית ברמה כלשהי.

תחת ההזדהות עם מדינת ישראל, שהיה רכיב מרכזי בזהות היהודית של יהודי התפוצות, עלה גורל היהודים בשואה כמוקד הזהות היהודית החדש בקרב יהודי התפוצות. בסקר שנערך לאחרונה, סביב השאלה: מה זה אומר להיות יהודי?, ענו 73% מהיהודים האמריקאים שנשאלו שחשוב מאוד לזכור את השואה, בעוד רק 54% מהנשאלים ענו שהדאגה לישראל היא חשובה מאוד. לשם השוואה, 57% ענו שחשוב מאוד ללמוד את התרבות היהודית.¹⁰

שתי המגמות הללו: פיחות בזהות היהודית של יהודי התפוצות והתרחקות ממדינת ישראל צריכות להדאיג את מי שהעם היהודי ומדינת ישראל יקרים לליבו. קובעי המדיניות בישראל ערים למגמות הללו ומנסים לקדם תוכניות שיחזקו את הזהות היהודית של יהודי התפוצות ואת הקשר שלהם לישראל. אחת מתכניות הדגל של

9 מצוטט בתוך: Jack Wertheimer, "American Jews and Israel: A 60-Year Retrospective", American Jewish

Year Book, 108 (2008). תרגום שלי, א"י.

10 מצוטט בתוך: שמואל חזנר, שטעטל בייגל בייסבול – על מצבם הנורא והנפלא של יהודי אמריקה, ירושלים 2011, עמ' 320.

מאמצים אלה היא פרויקט תגלית, במסגרתה מבקרים מדי שנה כשלושים אלף צעירים יהודים מהתפוצות, בגילאי 18-26, במסע בן עשרה ימים בו מבקרים באתרים שונים בישראל, לומדים על ההיסטוריה של עם ישראל ומדינת ישראל ונפגשים עם צעירים ישראלים. תוכניות נוספות קשורות למחנות קיץ ומפעלים חינוכיים, שמפעילה מחלקת החינוך של הסוכנות היהודית במדינות ברה»מ לשעבר.

מוסד הקיים כבר שנים, בעיקר בקרב היהדות האורתודוקסית, ומשפיע רבות על הזיקה של יהודים מהתפוצות לישראל, סובב סביב התוכניות השונות של «שנה בישראל», הכוללות בעיקר לימודים גבוהים בישיבות, מדרשות ואוניברסיטאות והיכרות ישירה עם ההווה הישראלית. בסקר שנערך בקרב משתתפי תוכניות מעין אלה לפני תחילת התכנית, בסיומה וכשנה לאחר סיומה, עלה מספר העונים כי הם מאוד מעוניינים בעלייה לישראל מ-13% ל-30%, ומספר העונים שהם מעוניינים במידה מסוימת מ-30% ל-38%. בהתאמה, ירד מספר העונים לא מעוניינים מ-22% ל-11% ולא מעוניינים לחלוטין מ-15% ל-11.7%¹¹. כיום תומכות ממשלת ישראל והסוכנות היהודית בפרויקט מסע, שמטרתו להגדיל את מספר הצעירים היהודים מהתפוצות, שמגיעים לישראל לתקופה של שנה, ולגוון את מבחר האפשרויות העומדות לפניהם, אם במוסדות חינוך אקדמאיים ואם במסגרות התנדבותיות בקיבוצים ובעיירות פיתוח.

אך דומה ששינוי המגמות המדאיגות או למצער עצירתן או האטתן יכולים לבא רק לאחר העלאת נושא זה למקום גבוה יותר בסדר היום היהודי-ציבורי ורתימת כל הכוחות בישראל וביהדות התפוצות לפעילות משותפת בתחום החינוכי, כולל סבסוד והורדת העלויות של החינוך היהודי בארה»ב. גם נתינת מעמד חוקי מסוים של יהודי התפוצות במדינת ישראל ויכולת מעורבות כלשהי יגבירו את ההזדהות ותחושת השותפות עם ישראל.

11 מצוטט בתוך: 209, p. "Flipping Out? Myth or Fact: The Impact of the 'Year in Israel'", New York 2007.

הצעה לשיעור:

מה תפקידה של ישראל ביחס ליהדות התפוצות?

מערכת היחסים בין מדינת ישראל ויהדות התפוצות נובעת מהגדרתה של מדינת ישראל כ"מדינת העם היהודי". אך עולה השאלה באיזה מובן היא אכן מדינתו של העם היהודי כולו, ולא רק של אזרחיה החיים בה. האם ישראל משמשת כמרכז לאומי ותרבותי לעם היהודי כולו? כיצד היא פועלת למען יהודי העולם?

ניתן להציג בכיתה את שני הקטעים הבאים:

"בתשע שנותיי בממשלות ישראל, שימשתי כשר במספר משרדים שונים. בכל מקרה, המשא ומתן הקואליציוני להשגת תפקידים היה מפרך, לפעמים אפילו מתיש. היה רק תפקיד אחד שקיבלתי בלי מאמץ, ללא תחרות: יו"ר הוועדה הבין-משרדית לענייני יהדות התפוצות. אכן, מדוע שיהיה מאבק על תפקיד בלי תקציב, בלי מינויים ובלי השפעה פוליטית או חשיבות. אמת, הוועדה עוסקת בנושא חשוב – דיאלוג ושיתוף פעולה עם יהדות התפוצות. אבל את מי זה באמת מעניין? לא הייתה זו הפתעה, לכן, שהשאלה כיצד החלטה נתונה עלולה להשפיע על יהודי התפוצות כמעט ולא עלתה בדיונים בקבינט. אם כן עלתה, הדבר היה רק בהקשר להשאלה כיצד ההחלטה יכולה להשפיע על עלייה. מגוחך יותר היה הרעיון של שיתוף נציגים של יהדות התפוצות בתהליך קבלת ההחלטות" (נתן שרנסקי)¹²

■ על מה מצביע נתן שרנסקי? מה דעתכם על מצב זה? האמנם הדאגה היחידה של מדינת ישראל ביחס ליהודי התפוצות נוגעת לעלייה?

12 מתוך מאמר דעה שפורסם בתאריך 19.1.2008, תרגום שלי ר"מ. ניתן לראות את המאמר המלא באנגלית באתר

הגרזולם פוסט, בכתובת: <http://www.jpost.com/Opinion/Op-EdContributors/Article.aspx?id=89368>

”עם הקמת המדינה נעלמה איפוא התנועה הכלל יהודית הגדולה, הרחבה והיעילה שתפקדה כמנהיגות יצירתית, המגלמת בתוכה את תודעת ה”אני הקיבוצי” של העם לאורך המחצית הראשונה של המאה העשרים. זהו עומק השינוי שהתערה: הגרעין הנושא את תודעת ה”אני” של העם נחצה בין ישראל לתפוצות. מכאן ואילך: אנחנו ואתם, מוסדותינו ומוסדותיכם, ספרותנו וספרותכם, לשוננו ולשונותיכם, חינוכנו וחינוככם” (אליעזר שבייד)¹³

■ על איזה תהליך היסטורי מצביע אליעזר שבייד? האם הוא תהליך רצוי?

בפועל ניתן להבחין במספר מגמות מדאיגות במצבם של יהודי התפוצות ביחס ליהדותם וביחסם למדינת ישראל, כפי שהוצגו בפרק וניתן לראות בטבלה להלן:

מגמות מדאיגות בקרב יהודי התפוצות

פיחות בזהות היהודית	התרחקות נפשית ממדינת ישראל	כיווץ יהדות התפוצות
<ul style="list-style-type: none"> • רוב יהודי התפוצות לא לומדים במוסדות חינוך יהודיים • מעטים יודעים עברית • השואה החליפה את ישראל כמוקד הזהות היהודית 	<ul style="list-style-type: none"> • קהילות מתרכזות באתגרים הפנימיים שלהן ובשילוב בסביבתן • רק 40% מיהודי ארה”ב מגדירים עצמם ציונים • מוסדות החינוך לא עוסקים בישראל כבעבר 	<ul style="list-style-type: none"> • ילודה נמוכה • נישואי תערובת רבים: 40% מהיהודים במערב אירופה, 50% מיהודי ארה”ב ו-75% מיהודי מדינות בריה”מ לשעבר

שאלות לדין על הטבלה:

■ מה דעתכם על המגמות האלה?

■ מה תפקידה של ישראל בנוגע למגמות אלה בחיי יהודי התפוצות?

¹³ אליעזר שבייד, ”כלל ישראל” כעם אחד ובעיית החינוך המאחדו ומשלבו בין העמים”, Jerusalem Viewpoints, מס’

468 (טבת תשס”ב), עמ’ 7.

רוב התושבים בישראל אכן רואים את הקשר עם יהודי התפוצות כחלק משמעותי מהיותה של מדינת ישראל מדינה יהודית, ומכירים בקשר בין היהודים בארץ ובין יהודי העולם, כפי שניתן לראות בתוצאות של דו"ח גוטמן-אבי חי:¹⁴

93% מהיהודים מרגישים עצמם כחלק מהעם היהודי בעולם
73% מסכימים שליהודים בישראל וליהודי הגולה גורל משותף
87% תומכים באפשרות העלייה לישראל ובקבלת אזרחות מיידית ליהודים

- ניתן וכדאי לערוך בכיתה סקר עם אותן השאלות, ולראות את התשובות
- על מה מצביעות תוצאות הסקר? כיצד רואים אזרחי ישראל את יהודי התפוצות?
- כיצד צריך הדבר להשפיע על המדיניות של מדינת ישראל לגבי יהודי התפוצות?

14 הנתונים מתוך: אראן אשר וקיסר-שוגרמן איילה, יהודים ישראלים - דיוקן: אמונות, שמירת מסורת וערכים של יהודים בישראל 2009, (דוח גוטמן אבי חי השלישי), 2012. ניתן לצפות בדו"ח המלא בכתובת:

<http://www.idi.org.il/media/1026914/%D7%93%D7%95%D7%97%20>

<http://www.idi.org.il/media/1026914/%D7%93%D7%95%D7%97%20%D7%94%D7%9E%D7%9C%D7%90.pdf>

המחויבות של מדינת ישראל כלפי יהודי התפוצות

כבר במגילת העצמאות נקבע, כי "מדינת ישראל תהא פתוחה לעלייה יהודית ולקליבוץ גלויות". עיקרון זה בא לידי ביטוי בחוק השבות ובחוק האזרחות, כפי שראינו. הרציונל, שעמד מאחורי חוק השבות, היה כפי שהסביר עו"ד זרח ורהפטיג מעל דוכן הכנסת, כי "חוק השבות בא לקבוע עקרון, שכל עם ישראל בעולם כולו יש לו חלק ונחלה בישראל, וכאשר אדם מישראל רוצה לחזור למולדתו, לישראל, הוא איננו בבחינת מהגר, אלא בבחינת שב למולדתו"¹⁵. כבר בג"ץ קבע במספר פסקי דין, כי מדובר כאן בזכות יסוד, וכי הסייג המופיע בחוק לפיו שר הפנים רשאי לדחות בקשה לאשרת עולה אם המבקש הוא בעל עבר פלילי המסכן את שלום הציבור, יוחל רק במקרים מובהקים, כדוגמת דחיית בקשתו של מאיר לנסקי, שהיה מבכירי הפשיעה המאורגנת בארה"ב. מדיניות זו המאפשרת לכל יהודי שחפץ בכך לעלות לישראל ולקבל את אזרחותה, ללא מבחני הכנסה, השכלה, מצב רפואי ועוד, הנהוגים ברשויות ההגירה של מדינות אחרות, הינה ייחודית. היא שמה בראש את הערך הלאומי לפני התועלת. כשביקשה אורה נמיר, שרת העבודה והרווחה בממשלת רבין השנייה (1992-1995), לבדוק מחדש את מדיניות הקליטה של עולים קשישים מברה"מ לשעבר, המהווים נטל על קופת המדינה, היא ספגה גינויים מכל עבר על "הרהורי הכפירה" שלה בעיקרון זה.

מדינת ישראל מעודדת עלייה של יהודים מהתפוצות גם באופן אקטיבי. באמצעות הסוכנות היהודית היא שולחת מאות שליחי עלייה למדינות שונות בעולם. האחרונה גם מארגנת ירידי עלייה בריכוזים יהודיים ומפעילה מרכזי קליטה ואולפנים ללימוד השפה העברית בישראל. משרד העלייה והקליטה מספק סל קליטה נאה לעולים החדשים וסיוע במציאת דיור ומקומות עבודה. בשנות התשעים, עמדה ישראל לפני גל עלייה חסר תקדים של כתשע מאות אלף עולים, שהגיעו לישראל, בעיקר ממדינות מברה"מ לשעבר, והביאו לשינויים חברתיים, כלכליים, גיאוגרפיים ודמוגרפיים בישראל. מדינת ישראל נחלצה תוך זמן קצר למצוא פתרונות בדיור ובתעסוקה להמוני העולים ונהנתה מצמיחה חסרת תקדים. כמה עשרות אלפים מתוך העולים הללו, הינם זכאי חוק השבות אך לא יהודים על פי ההלכה. מציאות זו

15 דברי הכנסת, כרך 15, עמ' 823.

יצרה בעיה בתחום הנישואים הרשמיים במדינת ישראל, מכיוון שהרבנות הראשית ובתי הדין הרבניים, האמונים על כל נושא הנישואים והגירושים של יהודים במדינה, אינם מכירים בנישואים של מי שאינו יהודי על פי ההלכה. מאידך מרבית העולים הללו אינם משתייכים לשום דת אחרת ורואים עצמם כיהודים. אך למרות שרבנים ואישי ציבור יושבים על המדוכה ומנסים למצוא פתרונות חוקיים, שלא יפגעו במסורת ההלכתית, טרם הוסדר הנושא מבחינה חוקית.

לשיא האקטיביזם בתחום העלייה, בעשורים האחרונים, הגיעה מדינת ישראל בהעלאת יותר מארבעה עשר אלף מיהודי אתיופיה במסגרת "מבצע שלמה" (1991), במהלכו הטיסו עשרות מטוסים ישראלים, במשך יממה וחצי, את אותם יהודים מאדיס אבבה לישראל. במימון הגעתם של אלפי היהודים מהכפרים לאדיס אבבה השתתפו קהילות יהודיות מארה"ב וקנדה.

נושא נוסף, הקשור למחויבותה של ישראל כלפי יהודי התפוצות הוא המאבק באנטישמיות. בסוכנות היהודית ישנה מחלקה למאבק באנטישמיות, העוקבת אחר פרסומים אנטישמיים בחו"ל ותופעות אנטישמיות ואף מארגנת כנסים ופרסומים המתריעים על התופעה ועל סכנותיה, וכן משגרת שליחי הסברה לקמפוסים כדי להילחם בתעמולה אנטישמית ולהגן על ישראל מפני משמיציה. בשיתוף עם משרד ההסברה והתפוצות, נערכת פעילות דיפלומטית בנושא. נכתבים דו"חות שונים על תופעות של אנטישמיות במדינות שונות, שנשלחים בסופו של דבר למנהיגיהם של אותן מדינות, במטרה להניע אותם להגביר את תשומת הלב שלהם לתופעה ולהאיץ את הטיפול בה.

דגשים דידקטיים

חוק השבות קובע כי **"כל יהודי זכאי לעלות ארצה"**. חוק השבות הוא ביטוי של הקשר בין מדינת ישראל ליהדות העולם והיותה של ישראל המרכז של יהודי העולם, אליו כל היהודים שייכים, והוא נולד מתוך הגדרת המדינה כ"מדינת העם היהודי" שאחת ממטרותיה המרכזיות הינה קיבוץ גלויות.

■ חישוב עם התלמידים על בחירת המילים בחוק: האם החוק מנוסח באופן נייטרלי? מה משמעות הניסוח "לעלות ארצה"? ומה משמעות "זכאי"? מה ההבדל בין "זכות לעלות ארצה" ל"חירות לעלות ארצה"? אילו מילים הייתם חושבים שיופיעו בחוק העוסק בהגירה? מדוע נקרא החוק "חוק השבות"?

■ ניסוח החוק טעון משמעות אידיאולוגית, הקובע כי ה"ארץ" היא מקומם הטבעי של היהודים ועל כן זכאותם לעלות ולהתאזרח בה היא ברורה מאליה, עד כדי כך שגם המדינה אינה יכולה למנוע זאת מהם אלא במקרים חריגים מאוד. העלייה לארץ אינה פעולת הגירה סתם, כפי שיכולים להגר אנשים ממדינה למדינה אלא יש בה פעולה ערכית של "שיבה הביתה". כך, החוק משתמש במונח "לעלות" שהוא מושג טעון אידיאולוגית בניגוד ל"להגר" שהוא נייטרלי, "ארצה", ולא ל"מדינת ישראל", שהוא ניסוח פורמאלי יותר.

■ החוק אינו מעמיד תנאים לעלייה, למשל אינו מחייב את העולים לעמוד בדרישות לידיעת השפה, ההיסטוריה, היכרות עם התרבות או בשבועת אמונים למדינה, כמקובל במדינות רבות אחרות. מה הסיבה לכך לדעתכם? מה הדבר מבטא?

הצעה לפעילות בכיתה:

עלייה יהודית

מדינת ישראל אינה רק מאפשרת עלייה יהודית, אלא מעודדת ומקדמת אותה ומסייעת לעולים להיקלט בארץ על ידי שלל מנגנונים. את המסירות של המדינה לגבי קליטת עלייה ניתן לבחון לפי הקטעים הבאים, עליהם ניתן לדון בכיתה.

- מהי המדיניות הישראלית בעניין קליטת עלייה? על אילו עקרונות היא מתבססת?
- האם צריכה ישראל לשקול שיקולים כלכליים בבואה להעלות יהודים ארצה?
- האם יש צידוק להעדיף יהודים מבוססים על פני יהודים הנזקקים לסיוע?
- האם צריכה מדינת ישראל להשקיע משאבים בהעלאת וקליטת יהודים?

עלייה יהודית עם קום המדינה

עם קום המדינה, נהרו אל הארץ יותר מחצי מיליון יהודים עד שנת 1951. מדינת ישראל שמנתה עם קומה כ-600,000 יהודים, למעשה הכפילה את עצמה בתוך שלוש שנים. מצב זה העמיד בפני המדינה הטרייה קשיים כלכליים וחברתיים עצומים, כיוון שעולים רבים הגיעו ארצה כפליטים חסרי כל והמדינה לא רק שהשקיעה משאבים רבים בהעלאתם, אלא גם בקליטתם ובסיוע להם. היו שחששו כי הארץ לא יכולה לקלוט מספר כל כך גדול של עולים והציעו למתן את העלייה, לסנן אילו עולים להעלות או להגביל אותה בהתחשב במשאבי המדינה. כך אמר שר העלייה דאז חיים משה שפירא:¹⁶

"מוכרח להיות איזו רגולציה של העלייה. משטר כזה שלא כל אחד שרוצה יוכל להעלות יהודים על ספינה רעועה, ויכול להביאם לארץ ישראל גם אם הם בגיל שמונים. זה לא משטר של עלייה, זה משטר שמוכרח להוביל אותנו לקראת קטסטרופה, אם אנשים שיורדים עכשיו מאוניות מתגלגלים

16 מצוטט בתוך: גבזון, רות. "שישים שנים לחוק השבות: היסטוריה, אידיאולוגיה, הצדקה", מרכז מציל"ה, ניתן לראות

בכתובת: <http://www.metzilah.org.il/webfiles/fck/file/shvut%20final.pdf>

בלי מיטה ובלי מזרון ובלי שמיכה ... גם אני כן בעד עלייה גדולה, אבל תלוי איזו עלייה, כיצד לכוון וכיצד לבחור".

לדברים אלה התנגדו נחרצות רבים מן הממשלה והציבור, בעיקר משום שקהילות יהודיות רבות היו בסיכון גדול והיה צורך להצילן. בין המתנגדים היתה גולדה מאיר שאמרה:¹⁷

"ישנה מדינה שהוקמה אך ורק לשם קליטת עלייה. ואם לא לשם כך הוקמה, היא אינה נחוצה. אין בכלל מקום לדיון על צמצום העלייה"

העלייה מברית המועצות בשנות ה-90

ב-1994, בשיאה של העלייה הגדולה מברית המועצות, הציעה שרת העבודה והרווחה דאז אורה נמיר לבדוק מחדש את מדיניות הקליטה על מנת לצמצם את עלייתם של עולים "בלתי רצויים". נמיר טענה כי אחוז גבוה מאוד של העולים הם קשישים, נכים ואמהות חד הוריות, המהווים נטל על קופת המדינה. על כך ספגה גינויים רבים, בין היתר אמר יצחק רבין, ראש הממשלה דאז:

"העלייה היא נשמת קיומה של מדינה. אין עלייה סלקטיבית – ואוי לנו אם נגיע לכך"

עלייה בשנות ה-2000

בעקבות משבר כלכלי בארגנטינה עלו ארצה החל משנת 2000 מספר גדול של יהודים מארגנטינה. מדינת ישראל בעצמה התמודדה באותה עת עם משבר כלכלי ועל כן נדרשה לקיצוצים רחבים בהוצאות הממשלה. בעקבות כך פרסמה רני טלמור את המאמר הבא¹⁸ ובו קראה כי מדינת ישראל אינה צריכה להעניק סיוע כלכלי ליהודי ארגנטינה העולים ארצה, אלא למקד משאבים בסיוע לאזרחי ישראל:

"מבלי לעורר את חמתו של פרופ' אמנון רובינשטיין ולטעון שאחרי 53 שנה הגיעה העת למחוק לגמרי את חוק השבות מספר החוקים של מדינת ישראל... אפשר לומר שאם בכלל יש עדיין הצדקה לחוק הזה, עליו לחול

17 שם

18 את המאמר המלא ניתן לקרוא באתר ynet בכתובת: <http://www.ynet.co.il/articles/1,7340,L-1465928,00.html>

רק על מי שיהדותו במדינה אחרת מסכנת את חייו. בכל הכבוד – ובכל הצער – למעלה מחצי מאה עמדה לרשותם של יהודי ארגנטינה כדי לעלות ארצה, ורובם לא עשו זאת. באנגלית זה נקרא TOUGH LUCK. הם אינם נמצאים בסכנת חיים, איש אינו מאיים על חייהם כיהודים. הבעיה היא כלכלית, היהודים נמצאים באותה סירה ככל אזרחי ארגנטינה, ומדינת ישראל – אבוי – איננה בית-התמחוי של כלכלות מתמוטטות...

אם חוק השבות פירושו שנגזר על אזרחי ישראל המקופחים והעניים, המובטלים והנכים, להסכים שממשלתם תעניק מכל טוב הארץ למי שאיבדו את רכושם בארץ אחרת – אז לעזאזל חוק השבות. ואם מי מיהודי ארגנטינה רפה-שכל דיו כדי להתעקש ליפול מן הפח אל הפחת ולבוא דווקא הנה – יתכבד ויבוא. אך אל לו לצפות ליותר ממה שיוענק לו אם יעשה בחירה יותר רציונלית, במקסימו-סיטי או במיאמי, למשל. אף לא אגורה. אף לא אגורה שחוקה אחת"

בתגובה לדבריה כתב חיים צ'סלר את הדברים הבאים:¹⁹

"יותר ממיליון עולים הגיעו לישראל ב-12 השנים האחרונות, והם הגורם הישיר לצמיחה המהירה של המשק הישראלי בשנים האחרונות, וגם אחד הסיכויים הגדולים לעתיד טוב יותר. גם כאשר מדינת ישראל בת השנתיים קלטה את גלי העלייה הגדולים בתחילת שנות ה-50, לא הייתה עבודה לכולם, לא היו בתים לכולם, אבל היה מובן מאליו למדינה הצעירה, שחובתה המוסרית לקלוט את יהודי העולם באשר הם, הצעירים והזקנים, הבריאים והחולים.

עם זאת, ההיבט הכלכלי אינו החשוב ביותר. מה שחשוב באמת הוא שמדינת ישראל מהווה אי בודד בעולם שבו היהודים יכולים להרגיש בטוחים. לאור עובדה פשוטה זו – שהיא הסיבה לעצם קיומנו – מדינת ישראל צריכה להיות מוכנה לקלוט כל יהודי שרוצה להתגורר כאן, ואפילו להושיט יד ולהקל על קליטתו בארץ"

19 את המאמר המלא ניתן לקרוא באתר ynet בכתובה: <http://www.ynet.co.il/articles/1,7340,L-1477648,00.html>

תמיכת יהודי התפוצות בישראל

במהלך השנים נוסדו בקרב יהודי העולם ובייחוד בקרב התפוצה האמריקאנית, מוסדות וארגונים חזקים ומשפיעים, שמטרתם תמיכה בישראל. אחד המשפיעים שבהם הוא איפא"ק (American Public Israel Committee Affairs) המפעיל לובי בבתי הפרלמנט הפדראליים של ארה"ב: הקונגרס והסנאט ובגופי הממשל השונים. למען סיוע כלכלי-ביטחוני לישראל ושמירה על האינטרסים הישראליים.

ארגונים אחרים, כדוגמת המגבית המאוחדת לישראל והמגבית היהודית המאוחדת, שהחל משנת 1999 התמזגו יחד עם מועצת הפדרציות היהודיות לארגון אחד בשם "איחוד הקהילות היהודיות של צפון אמריקה", תורמים לישראל באמצעות הסוכנות היהודית, הן באופן שוטף והן למטרות נקודתיות של מפעלי ביטחון, חברה ורווחה. אחרים משתתפים בהפגנות ענק בעד ישראל במקרים שונים. יהודים עשירים מהתפוצות מרבים לתרום למטרות ישראליות, כדוגמת אוניברסיטאות, מוסדות חינוך, מוסדות דת, בתי חולים ועוד. ויהודים פרטיים תומכים בכלכלת ישראל באמצעות רכישת אגרות החוב של מדינת ישראל (הבונדס).

יהודי התפוצות אף הקימו את ארגון ידידי צה"ל התומך בארגון ומעניק מלגות לימודים לחיילים משוחררים. מקרב יהודי התפוצות מגיעים גם מתנדבים צעירים לשירות בצה"ל. מוסד שהחל במלחמת העצמאות, במהלכה הגיעו כשלושת אלפים מתנדבי חוץ לארץ (מח"ל) לסייע למדינה הצעירה במלחמה על קוממויותה.

יחסי ישראל והתפוצות בעשורים הבאים הנם אתגר מרכזי עבור שתי הקבוצות וחשיבתו לא פחותה מהאתגרים הביטחוניים העומדים לפתחה של ישראל. הצלחתו חשובה הן להמשכיותה וחיוניותה של יהדות התפוצות והן לזהותה ושגשוגה של ישראל.

תיבת אקטואליה: מעורבות יהודי התפוצות בשאלות מדיניות

ישראל, בהיותה מדינתו של העם היהודי, רואה ערך בשמירת הקשר עם יהודי התפוצות ושומרת על מחויבות אליהם. בעניינים מסוימים, עולה השאלה כיצד יש לשתתף בהחלטות הנוגעות לשאלות הנוגעות לעם היהודי כולו ולסוגיות מדיניות שמדינת ישראל צריכה להכריע בהם. להלן מספר דעות שונות בנוגע למעורבות של יהודי התפוצות בסוגיית מעמדה של ירושלים.

כדאי לקרוא עם התלמידים את הדעות השונות ולדון בכיתה בשאלות אלו:

- מדוע ירושלים היא דווקא מרכז הדיון? מה חשיבותה עבור יהודי התפוצות?
- מה דעתכם על מעורבות יהודי התפוצות בשאלת מעמדה של ירושלים?
- באילו סוגיות צריכה ישראל לערב את יהודי התפוצות בהחלטותיה?
- כיצד ניתן לקיים מעורבות זאת?

מתוך מכתב שכתב בינואר 2008 רונלד לאודר, איש עסקים ופילנתרופ יהודי-אמריקני, נשיא הקונגרס היהודי העולמי, לראש הממשלה דאז אהוד אולמרט²⁰:

"דיווחים על הדיונים הקרבים [בין ישראל לפלסטינים בתיווך הנשיא האמריקני בוש, ר.מ.] מביעים בבירור שעתידה של ירושלים יהיה נושא מרכזי בדיון. כראש עיר לשעבר של ירושלים ומגן של עיר הקודש אתה יודע כמה חשובה ירושלים לזהות העם היהודי. עמנו חזר לבירתו העתיקה והקים

20 פורסם בתאריך 8.12.2008. התרגום שלי, רמ. את הנוסח המלא באנגלית של המכתב ניתן לקרוא באתר הקונגרס היהודי העולמי בכתובת: http://www.worldjewishcongress.org/PDF/080109_rsl_letter.pdf?phpMyAdmin=LCCf%2CL07TyEAhLx5aQ7NmPUoka&phpMyAdmin=f10adb27e53296f952970958758801e&phpMyAdmin=GZXN4

בה מחדש רוב יהודי לפני 150 שנים. המילים "בשנה הבאה בירושלים", היו על שפתיו של עמנו בימיו החשוכים ביותר וברגעיו המאושרים. כפי שאתה יודע, ירושלים היא ליבתה של הזהות היהודית. וב-1967 כשיהודים הורשו שוב לגור, לעבוד ולהתפלל בעיר העתיקה – יהודים בכל העולם שמחו. ישראל זכתה גם להכרה בינלאומית בשל שמירתה על חופש הדת והביטחון של מיליוני האנשים המבקרים בעיר בכל שנה.

אני יודע שבשל חשיבותה של ירושלים לעם היהודי, אתה תיקח לתשומת לבך את תפילותיהם, תקוותיהם והשקפותיהם של יהודים בכל העולם כשתדון בעתידה של העיר. ירושלים הייתה הן בירתה של ישראל והן בירתו של העם היהודי כולו במשך 3,000 שנים. על אף ההכרה בזכויותיה של ישראל כמדינה ריבונית, לא יעלה על הדעת שייערך שינוי במעמדה של העיר הקדושה בלי להעניק לעם היהודי כולו קול בהחלטה"

תגובה שכתב שלמה אבינורי, פרופסור למדע המדינה למכתבו של רונלד לאודר²¹:

"מדוע צריך להיות קול ל«עם היהודי כולו» רק בהחלטה זאת הנוגעת לעתידה של ישראל? מדוע לא צריך להיות לו קול גם בשאלות דת ומדינה, שאלת "מיהו יהודי", מעמד ערביי ישראל – בקצרה, מדוע שלא ישתתף בכל מחלוקת שעלולה להשפיע על החיים, המעמד והרגשות של יהודים מחוץ לישראל? יתר על כן, כל ירושלים היא כעת תחת שלטון ישראלי כתוצאה ממלחמת ששת הימים. האם צריכים היינו להתייעץ עם "העם היהודי כולו" לפני שיצאנו למלחמה, והאם זה צריך להיות המצב בעתיד? בוודאי אינך טוען כי לקונגרס היהודי העולמי – או כל ארגון יהודי אחר – צריך להיות קול בשאלה אם צריכה ישראל לצאת למלחמה. ואם כן, מה מעניק לכם את הזכות המוסרית להשתתף בהחלטה על התוצאות של המלחמה? כח ללא אחריות אינו מוסרי. קולם של יהודי התפוצות צריך להישמע ולהישקל ברצינות בישראל. אבל זוהי מהותה של המהפכה

21 מתוך מאמר דעה שפורסם בתאריך 1.12.2008 בג'רוזלם פוסט. התרגום שלי, ר"מ. את הנוסח המלא באנגלית ניתן

לקרוא באתר הג'רוזלם פוסט בכתובת:

<http://www.jpost.com/Opinion/Op-EdContributors/Article.aspx?id=88604>

שייסודה של מדינת ישראל הביאה לחיים היהודיים בישראל ליהודים יש כח ריבוני. כח זה חל רק על אלו החיים בישראל, שחולקים בנטל האזרחות על ידי תשלום מיסים ושירות צבאי, ויצטרכו לחיות עם ההשלכות של החלטותיהם הריבוניות. אלה מכם בתפוצה החשים באופן כה חזק כלפי סוגיות אלה תמיד היו חופשיים להצטרף אלינו כאן, בארץ החופשית של היהודים. אני מכבד את בחירתכם שלא לחיות בישראל; אבל בחירה זו משמעה שאינכם חלק מהריבונות של העם היהודי כפי שהתגשמה בישראל"

תגובתו של נתן שרנסקי, יו"ר הסוכנות היהודית²²:

"כשראש הממשלה אהוד אולמרט עומד להתחיל משא ומתן עם מחמוד עבאס בנושאי מפתח, כולל עתידה של ירושלים, הדיון על תפקידם של יהודי התפוצות בתהליך קבלת ההחלטות הופך ליותר ויותר. אבל השאלה האמיתית רחבה הרבה יותר: האם מדינת ישראל שייכת רק לאנשים הגרים בה ולכן היא מדינת כל אזרחיה, או שהיא הוקמה גם על מנת להבטיח את המשך הקיום של העם היהודי כולו ולשמור על אחדות ציון?... שלמה אבינרי העלה שאלות אלה בכוונה להדגים קיצוניות אבסורדית, אבל לדעתי, הן אינן אבסורדיות כלל. להפך: אלה בדיוק שאלות כמו "מיהו יהודי" שבסופו של דבר הביאו את המנהיגות הישראלית להבין כי בלתי אפשרי לעשות החלטות כאלה בלי התחשבות בדעתם של יהודי התפוצות. ועדת נאמן, שהיה לי הכבוד לעבוד איתה כנציג הממשלה, בילתה שעות רבות בדיונים עם נציגי התפוצות...

בין ההחלטות שיכולות להשפיע על עתידו של העם כולו, לטוב או לרע, עתידה של ירושלים היא אולי הבולטת ביותר. ירושלים היא לא רק בירתה של מדינה ריבונית. היא חלק אינטגרלי מזהות העם היהודי כולו. אלפי שנים של תפילות, דמעות ותקווה; של כמיהה לירושלים – המגולמים בשבועה הנצחית, "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני" – כל אלה משקפים את המקום הייחודי של ירושלים בלב היהודי... אין ספק כי למדינת ישראל יש הזכות לקבל החלטות על עתידה של ירושלים. אבל גם אין ספק כי

22 מתוך מאמר דעה שפורסם בתאריך 19.1.2008, תרגום שלי ר"מ. ניתן לראות את המאמר המלא באנגלית באתר

הגרזולם פוסט, בכתובת: <http://www.jpost.com/Opinion/Op-EdContributors/Article.aspx?id=89368>

החלטה אפשרית של מדינת ישראל – בפעם הראשונה בהיסטוריה היהודית – לוותר על ליבה של העיר הקדושה תשפיע על ההיסטוריה של דורות של יהודים, על הקשר שלהם עם העם היהודי ועל תחושת הגורל המשותף שלהם... ליהודי התפוצות יש הזכות להשתתף בדרך כזאת שמקבלי החלטות יידרשו להתחשב בדעתם. לא יותר – אך גם לא פחות – כיוון שאחרת הקול המכריע היחיד שישמע בדיון על עתיד העם היהודי יהיה הישרדות הקואליציה”

הרב דיוויד ספרסטיין, ראש המרכז הרפורמי לפעולה²³

”האם אני מוטרד מכך ששר החוץ אומר ששיחות השלום הגיעו למבוי סתום? כן. אבל אני יותר מעוניין במה שראש הממשלה יעשה בפועל... ישראל חייבת לקבל החלטות משלה. לא הקהילה היהודית האמריקאית, לא הממשל האמריקאי ולא העם האמריקאי יכולים לעשות את זה במקומה. האנשים פה שאכפת להם מישראל מציעים את הפרספקטיווה שלהם על מה יכול לפגוע בישראל או לעזור, וישראל יכולה להקשיב לעצות האלה או לדחות אותן. אבל גם כשאתה רואה אדם מבוגר עושה משהו שיכול להזיק לו, אתה לא מראה אהבתך כלפיו כשאתה שותק. אם נגיד שהדרך היחידה לתמוך בישראל היא להסכים עם המדיניות שלה ללא תנאי - זה ירחיק מיליוני אנשים שמגדירים עצמם כתומכים פעילים של ישראל. גם בקרב תומכי ישראל ותומכי היחסים המיוחדים בין ארה”ב לישראל יש חילוקי דעות לגבי ההתנחלויות, היחס לתנועות הרפורמית והקונסרווטיווית בישראל, וכן הלאה”

23 בראיון לעיתון "הארץ" בתאריך 10.04.2009 בכתובת: <http://www.haaretz.co.il/news/politics/1.1255076>

מערכי שיפור

מדינת ישראל והעם היהודי בתפוצות

מטרות השיעור:

1. התלמידים יבינו שהמושג "מדינת העם היהודי" מבטא שותפות גורל ואחריות הדדית בין מדינת ישראל לבין העם היהודי בתפוצות.
2. התלמידים יבינו כי מדינת ישראל מחויבת לפי מגילת העצמאות לקלוט עליה יהודית ולקיים קשר מתמיד עם יהודי התפוצות.
3. התלמידים יבחנו כיצד מחויבות זו נשמרת בחקיקה (חוק השבות, חוקי המעמד של הסוכנות היהודית וקק"ל) במוסדות העם היהודי וביחסם של הישראלים ליהודי התפוצות.
4. התלמידים יכירו מגמות חדשות בדמוגרפיה ובתפיסת הזהות היהודית של העם היהודי בתפוצות, וידעו שרוב יהודי העולם נמצאים עדיין מחוץ למדינת ישראל, וישראל הפכה למרכז היהודי הגדול ביותר בעולם.
5. התלמידים יבחנו דעות שונות בישראל ובתפוצות ביחס למערכת היחסים בין המדינה לבין יהודי התפוצות ומידת המעורבות וההשפעה הראויה של יהדות התפוצות על מדיניות הפנים והחוץ של ישראל

מהלך השיעור:

חלק א: מדינת העם היהודי

מדינת ישראל רואה עצמה כ"מדינתו של העם היהודי", ביטוי של חזון העם היהודי כולו. ככזאת, ישראל שומרת על קשר ושותפות עם יהודי התפוצות ורואה את חוק השבות כאחד מהחוקים המהותיים שלה. גם יהודי התפוצות רואים עצמם בחלקם הגדול שותפים של המפעל הציוני המתגשם במדינת ישראל. הקשר בין מדינת ישראל ויהודי התפוצות מבוסס על העיקרון היהודי הותיק שלפיו "כל ישראל ערבים זה לזה", ובניסוחו של הרצל: "עם אנחנו, עם אחד", עיקרון שהתקיים גם בימי הגלות ואפילו בין קהילות מרוחקות.

רוב התושבים בישראל אכן רואים את הקשר עם יהודי התפוצות כחלק משמעותי

מהיותה של מדינת ישראל מדינה יהודית, ומכירים בקשר בין היהודים בארץ ובין יהודי העולם, כפי שניתן לראות בתוצאות של דו"ח גוטמן-אבי חי¹:

93% מהיהודים מרגישים עצמם כחלק מהעם היהודי בעולם
73% מסכימים שליהודים בישראל וליהודי הגולה גורל משותף
87% תומכים באפשרות העלייה לישראל ובקבלת אזרחות מיידית ליהודים

שאלות לדיון:

ניתן וכדאי לערוך בכיתה סקר עם אותן השאלות, ולראות את התשובות על מה מצביעות תוצאות הסקר? כיצד רואים אזרחי ישראל את יהודי התפוצות? כיצד צריך הדבר להשפיע על המדיניות של מדינת ישראל לגבי יהודי התפוצות?

חלק ב: יהודי התפוצות

בנוגע ליהודי התפוצות מבחינים בין שלושה מושגים:

יהודי ליבה = אנשים שמוצאם יהודי ואינם בני דת אחרת, או כאלה שמגדירים עצמם כיהודים.

יהודי לפי ההלכה = מי שהוא בן לאם יהודיה או שהתגייר לפי ההלכה היהודית.

זכאי חוק השבות = אנשים שזכאים לעלות ארצה לפי חוק השבות. לפי חוק השבות כל יהודי זכאי לעלות ארצה וגם בן/בת זוג של יהודי, ילדיו ונכדיו.

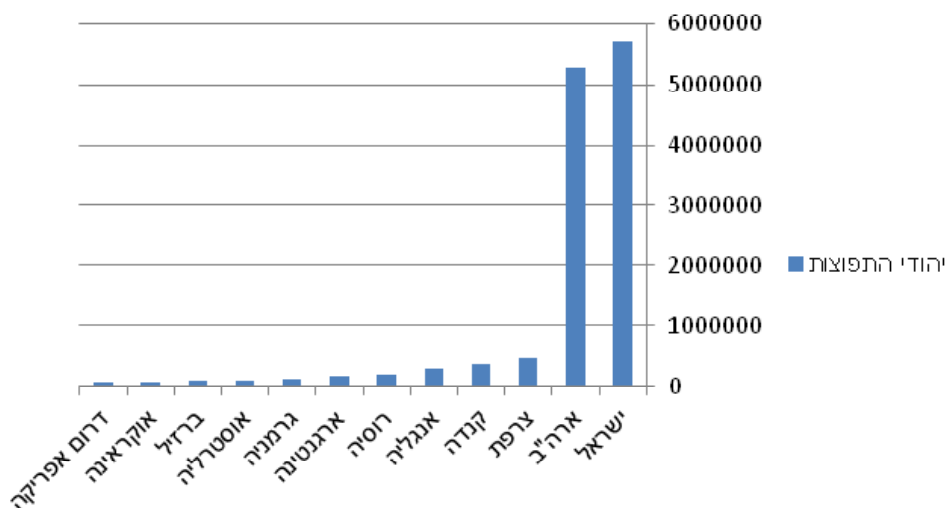
1 הנתונים מתוך: אריאן אשר וקיסר-שוגרמן איילה, יהודים ישראלים - דיוקן: אמונות, שמירת מסורת וערכים של יהודים בישראל 2009, (דוח גוטמן אבי חי השלישי), 2012. ניתן לצפות בדו"ח המלא בכתובת:
<http://www.idi.org.il/media/1026914/%D7%93%D7%95%D7%97%20>

<http://www.idi.org.il/media/1026914/%D7%93%D7%95%D7%97%20%D7%94%D7%9E%D7%9C%D7%90.pdf>

ההגדרות אינן חופפות: יכול להיות מי שרואה עצמו כיהודי אך הוא אינו יהודי לפי ההלכה. לפי חוק השבות יכולים לעלות ארצה גם מי שאינם יהודים (כמו בן זוג של יהודי).

יהודי הליבה בתפוצות מונים כיום כשלושה עשר וחצי מיליון נפש. נכון לשנת 2010, הריכוז הגדול ביותר של יהודים נמצא במדינת ישראל, 5.7 מיליון יהודים. ואילו בשאר העולם ישנם כ-7.7 מיליון יהודים. הריכוז הגדול ביותר של יהודים בתפוצות נמצא בארה"ב, שיהודייה מונים כ-5,275,000 נפש. לאחר מכן, בהפרש גדול צועדת צרפת עם כ-483,000 אלף יהודים. ולאחריה קנדה עם 375,000. יהודים. ריכוזים יהודיים נוספים נמצאים באנגליה: 292,000, רוסיה: 205,000, ארגנטינה: 182,000, גרמניה: 119,000, אוסטרליה: 107,000, ברזיל: 95,000, אוקראינה, 71,000 ודרום אפריקה: 70,000.²

יהודי התפוצות

לעומת זאת מתוך 5.275 מיליון יהודי הליבה בארה"ב רק שלושה מיליון בתוכם משתייכים לקהילה או לארגון יהודיים ורק 4.3 מיליון מתוכם מגדירים עצמם יהודים. מאידך יותר מעשרה מיליון אמריקאים הנם זכאים על פי חוק השבות לעלות לישראל ולהתאזרח בה.

²Sergio DellaPergola, Jewish demographic Policies: Population Trends and Options in Israel and in the

Diaspora, Jerusalem 2011, p. 22

בעשורים האחרונים ניתן לראות שלוש מגמות מדאיגות בקרב יהודי התפוצות:

1. **יהדות התפוצות מתכווצת:** יהדות התפוצות זקנה יותר מיהודי ישראל. כ-15% מיהודי התפוצות הנם ילדים מתחת לגיל חמש עשרה לעומת כ-25% מקרב יהודי ישראל. הפיריון של יהודי התפוצות עומד על ממוצע הקרוב לשני ילדים במשפחה לעומת קרוב לשלושה ילדים במשפחה בקרב היהודים בישראל. אחוזי נישואי התערובות בקרב יהודי התפוצות גבוהים במיוחד, לעומת אחוז מזערי בישראל. יותר מארבעים אחוזים של נישואי תערובת בקרב יהודי מערב אירופה, כחמישים אחוזים בקרב יהודי ארה"ב וכשבעים וחמישה אחוזים בקרב יהודי מדינות ברה"מ לשעבר.

1. **התרחקות נפשית הולכת וגוברת בין יהודי התפוצות וישראל:** בשנים האחרונות יהודי התפוצות מתרכזים יותר ויותר בחיזוק קהילותיהם והמשך השתלבותם בחברה ופחות ופחות באתגריה של ישראל. האינטרסים השונים יוצרים ריחוק מנטאלי ומעורבותם של יהודי התפוצות בישראל פוחתת. כיום בניגוד לעבר, רק 28% אחוזים מיהודי ארה"ב מגדירים עצמם ציונים, ואצל הצעירים נתון זה נמוך עוד יותר. כארבעים אחוזים מהמבוגרים רואים עצמם ציונים, בעוד רק כעשרים אחוזים מהצעירים בני פחות משלושים וחמש מגדירים עצמם באופן דומה.

1. **פיחות בזהות היהודית:** רוב יהודי התפוצות ובעיקר יהודי ארה"ב לא לומדים במוסדות חינוך יהודיים. פחות מעשרים אחוזים מהתלמידים היהודים בארה"ב לומדים בבתי ספר יהודיים יומיים. באנגליה ואוסטרליה, מקומות בהם אחוז הלומדים בחינוך היהודי הוא הגבוה ביותר, לומדים כחמישים אחוזים מהתלמידים היהודים בבתי ספר יהודיים. העדר חינוך יהודי משפיע על מידת היכרותם עם העם היהודי ומורשתו וממילא גם על זהותם היהודית, כלומר על המרכזיות של היותם יהודים בחייהם ובבחירותיהם המשמעותיות. מכאן הדרך להיטמעות ונישואי תערובת קרובה יותר. נוסף על כך, בבתי ספר יהודיים רבים מקומה של מדינת ישראל בתוכנית הלימודים הוא שולי. בארה"ב למשל, גם בבתי ספר יהודיים, בהם נלמדים לימודי יהדות ועברית ברמה זו או אחרת, מתפתחת מגמה בשנים האחרונות להפחתה עד ביטול של תחום הלימוד של מדינת ישראל. גם בתחום לימודי העברית, שמוסכם על הכל שהם חיוניים להעמקת הזהות היהודית והקשר עם יהודי ישראל, המציאות לא מזהירה. בקרב יהודי ארה"ב, רק שבעה אחוזים יודעים עברית ברמה כלשהי.

מגמות מדאגות בקרב יהודי התפוצות

פיחות בזהות היהודית	התרחקות נפשית ממדינת ישראל	כיווץ יהדות התפוצות
<ul style="list-style-type: none"> • רוב יהודי התפוצות לא לומדים במוסדות חינוך יהודיים • מעטים יודעים עברית • השואה החליפה את ישראל כמוקד הזהות היהודית 	<ul style="list-style-type: none"> • קהילות מתרכזות באתגרים הפנימיים שלהן ובשילוב בסביבתן • רק 40% מיהודי ארה"ב מגדירים עצמם ציונים • מוסדות החינוך לא עוסקים בישראל כבעבר 	<ul style="list-style-type: none"> • ילודה נמוכה • נישואי תערובת רבים: 40% מהיהודים במערב אירופה, 50% מיהודי ארה"ב ו-75% מיהודי מדינות בריה"מ לשעבר

שאלות לדיון על הטבלה:

מה דעתכם על המגמות האלה?

מהו לדעתכם תפקידה של ישראל בנוגע למגמות אלה בחיי יהודי התפוצות?

חלק ד: כיצד פועלת מדינת ישראל למען יהודי התפוצות?

מדינת ישראל רואה עצמה מחויבת ליהדות התפוצות. מחויבות זו עולה כבר **ממגילת העצמאות** בה נכתב:

"השואה שנתחוללה על עם ישראל בזמן האחרון, בה הוכרעו לטבח מיליונים יהודים באירופה, הוכיחה מחדש בעליל את ההכרח בפתרון בעיית העם היהודי מחוסר המולדת והעצמאות על-ידי חידוש המדינה היהודית בארץ-ישראל, אשר תפתח לרווחה את שערי המולדת לכל יהודי ותעניק לעם היהודי מעמד של אומה שוות-זכויות בתוך משפחת העמים... אנו קוראים אל העם היהודי בכל התפוצות להתלכד סביב הישוב בעליה ובבנין ולעמוד לימינו במערכה הגדולה על הגשמת שאיפת הדורות לגאולת ישראל"

בנוסף, מדינת ישראל מיסדה את הקשר שלה עם יהודי התפוצות בחקיקה ובמוסדותיה:

1. החוק הראשון והמרכזי הוא כמובן **חוק השבות** הקובע כי "כל יהודי זכאי לעלות ארצה", ומתוקף חוק זה עלו לארץ כשלושה מיליון יהודים. המשרד לקליטת עלייה מסייע ליהודים שעלו ארצה בהשתלבות כלכלית וחברתית על ידי מענק סל קליטה ואולפן ללימוד השפה העברית.
2. **חוק העונשין הישראלי** קובע כי המדינה רשאית לשפוט אדם גם אם אינו אזרח ישראלי אם פגע ב"חיי יהודי, גופו, בריאותו, חירותו או רכושו, באשר הוא יהודי". חוק זה חל גם כאשר היהודי הנפגע אינו אזרח ישראלי. כלומר, מדינת ישראל רואה עצמה אחראית על שלומם וביטחונם של כלל יהודי העולם, בין אם אזרחיה ובין אם לאו.
3. **משרד ההסברה והתפוצות** פועל להנחלת חינוך ותרבות יהודיים בקרב יהודי התפוצות, וכן פועל למאבק באנטישמיות כנגד קהילות יהודיות בעולם.
4. **"חוק מעמד ההסתדרות הציונית העולמית הסוכנות יהודית לארץ ישראל, תשי"ג – 1952"** מכיר במעמדן של ההסתדרות הציונית והסוכנות היהודית כגופים המייצגים את העם היהודי, ומגדיר את תפקידיהן בעיקר בפיתוח הארץ וקליטת עלייה. החוק קובע כי "מדינת ישראל רואה עצמה כיצירת עם ישראל כולו, ושעריה פתוחים בהתאם לחוקיה לכל יהודי הרוצה לעלות אליה".

חלק ה: כיצד פועלים יהודי התפוצות למען ישראל?

במהלך השנים נוסדו בקרב יהודי העולם ובייחוד בקרב התפוצה האמריקאנית, מוסדות וארגונים חזקים ומשפיעים, שמטרתם תמיכה בישראל. אחד המשפיעים שבהם הוא איפא"ק (Affairs Committee Israel Public American) המפעיל לובי בבתי הפרלמנט הפדראליים של ארה"ב: הקונגרס והסנאט ובגופי הממשל השונים למען סיוע כלכלי-ביטחוני לישראל ושמירה על האינטרסים הישראליים.

ארגונים אחרים, כדוגמת המגבית המאוחדת לישראל והמגבית היהודית המאוחדת, שהחל משנת 1999 התמזגו יחד עם מועצת הפדרציות היהודיות לארגון אחד בשם "איחוד הקהילות היהודיות של צפון אמריקה", תורמים לישראל באמצעות הסוכנות היהודית, הן באופן שוטף והן למטרות נקודתיות של מפעלי ביטחון, חברה

ורוחה. אחרים משתתפים בהפגנות ענק בעד ישראל במקרים שונים. יהודים עשירים מהתפוצות מרבים לתרום למטרות ישראליות, כדוגמת אוניברסיטאות, מוסדות חינוך, מוסדות דת, בתי חולים ועוד. ויהודים פרטיים תומכים בכלכלת ישראל באמצעות רכישת אגרות החוב של מדינת ישראל (הבונדס).

יהודי התפוצות אף הקימו את ארגון ידידי צה"ל התומך בארגון ומעניק מלגות לימודים לחיילים משוחררים. מקרב יהודי התפוצות מגיעים גם מתנדבים צעירים לשירות בצה"ל. מוסד שהחל במלחמת העצמאות, במהלכה הגיעו כשלושת אלפים מתנדבי חוץ לארץ (מח"ל) לסייע למדינה הצעירה במלחמה על קוממיותה.

חלק ו: דיון אקטואלי - מעורבות יהודי התפוצות בסוגיות מדיניות

ישראל, בהיותה מדינתו של העם היהודי, רואה ערך בשמירת הקשר עם יהודי התפוצות ושומרת על מחויבות אליהם. בעניינים מסוימים, עולה השאלה כיצד יש לשתפם בהחלטות הנוגעות לשאלות הנוגעות לעם היהודי כולו ולסוגיות מדיניות שמדינת ישראל צריכה להכריע בהם. להלן מספר דעות שונות בנוגע למעורבות של יהודי התפוצות בסוגיית מעמדה של ירושלים.

כדאי לקרוא עם התלמידים את הדעות השונות ולדון בכיתה בשאלות אלו:

- מדוע ירושלים היא דווקא מרכז הדיון? מה חשיבותה עבור יהודי התפוצות?
- מה דעתכם על מעורבות יהודי התפוצות בשאלת מעמדה של ירושלים?
- באילו סוגיות צריכה ישראל לערב את יהודי התפוצות בהחלטותיה?
- כיצד ניתן לקיים מעורבות זאת?

מתוך מכתב שכתב בינואר 2008 רונלד לאודר, איש עסקים ופילנתרופ יהודי-אמריקני, נשיא הקונגרס היהודי העולמי, לראש הממשלה דאז אהוד אולמרט³:

"דיווחים על הדיונים הקרבים [בין ישראל לפלסטינים בתיווך הנשיא האמריקני בוש, ר.מ.] מביעים בבירור שעתידה של ירושלים יהיה נושא מרכזי בדיון. כראש עיר לשעבר של ירושלים ומגן של עיר הקודש אתה יודע כמה חשובה ירושלים לזהות העם היהודי. עמנו חזר לבירתו העתיקה והקים בה מחדש רוב יהודי לפני 150 שנים. המילים "בשנה הבאה בירושלים", היו על שפתיו של עמנו בימיו החשוכים ביותר וברגעיו המאושרים. כפי שאתה יודע, ירושלים היא ליבתה של הזהות היהודית. וב-1967 כשיהודים הורשו שוב לגור, לעבוד ולהתפלל בעיר העתיקה – יהודים בכל העולם שמחו. ישראל זכתה גם להכרה בינלאומית בשל שמירתה על חופש הדת והביטחון של מיליוני האנשים המבקרים בעיר בכל שנה.

אני יודע שבשל חשיבותה של ירושלים לעם היהודי, אתה תיקח לתשומת לבך את תפילותיהם, תקוותיהם והשקפותיהם של יהודים בכל העולם כשתדון בעתידה של העיר. ירושלים הייתה הן בירתה של ישראל והן בירתו של העם היהודי כולו במשך 3,000 שנים. על אף ההכרה בזכויותיה של ישראל כמדינה ריבונית, לא יעלה על הדעת שייערך שינוי במעמדה של העיר הקדושה בלי להעניק לעם היהודי כולו קול בהחלטה"

תגובה שכתב שלמה אבינרי, פרופסור למדע המדינה למכתבו של רונלד לאודר⁴:

"מדוע צריך להיות כל ל"עם היהודי כולו" רק בהחלטה זאת הנוגעת לעתידה של ישראל? מדוע לא צריך להיות לו קול גם בשאלות דת ומדינה, שאלת "מיהו יהודי", מעמד ערביי ישראל – בקצרה, מדוע שלא ישתתף בכל

3 פורסם בתאריך 8.12.2008. התרגום שלי, ר.מ. את הנוסח המלא באנגלית של המכתב ניתן לקרוא באתר הקונגרס היהודי העולמי בכתובת: http://www.worldjewishcongress.org/PDF/080109_rsl_letter.pdf?phpMyAdmin=LCCf%2CLo7TtyEAhLxsaQ7NmPUokarwphpMyAdmin=f10adbd27e53296f952970958758801eawphpMyAdmin=GZXN4RtrIwFkWfjeYH3WNyoNuSc

4 מתוך מאמר דעה שפורסם בתאריך 1.12.2008 בג'רוזלם פוסט. התרגום שלי, ר.מ. את הנוסח המלא באנגלית ניתן לקרוא באתר

הג'רוזלם פוסט בכתובת: <http://www.jpost.com/Opinion/Op-EdContributors/Article.aspx?id=88604>

מחלוקת שעלולה להשפיע על החיים, המעמד והרגשות של יהודים מחוץ לישראל? יתר על כן, כל ירושלים היא כעת תחת שלטון ישראלי כתוצאה ממלחמת ששת הימים. האם צריכים היינו להתייעץ עם "העם היהודי כולו" לפני שיצאנו למלחמה, והאם זה צריך להיות המצב בעתיד? בוודאי אינך טוען כי לקונגרס היהודי העולמי – או כל ארגון יהודי אחר – צריך להיות קול בשאלה אם צריכה ישראל לצאת למלחמה. ואם כן, מה מעניק לכם את הזכות המוסרית להשתתף בהחלטה על התוצאות של המלחמה? כח ללא אחריות אינו מוסרי. קולם של יהודי התפוצות צריך להישמע ולהישקל ברצינות בישראל. אבל זוהי מהותה של המהפכה שייסודה של מדינת ישראל הביאה לחיים היהודיים בישראל ליהודים יש כח ריבוני. כח זה חל רק על אלו החיים בישראל, שחולקים בנטל האזרחות על ידי תשלום מיסים ושירות צבאי, ויצטרכו לחיות עם ההשלכות של החלטותיהם הריבוניות. אלה מכם בתפוצה החשים באופן כה חזק כלפי סוגיות אלה תמיד היו חופשיים להצטרף אלינו כאן, בארץ החופשית של היהודים. אני מכבדת את בחירתכם שלא לחיות בישראל; אבל בחירה זו משמעה שאינכם חלק מהריבונות של העם היהודי כפי שהתגשמה בישראל"

תגובתו של נתן שרנסקי, יו"ר הסוכנות היהודית:

"כשראש הממשלה אהוד אולמרט עומד להתחיל משא ומתן עם מחמוד עבאס בנושאי מפתח, כולל עתידה של ירושלים, הדיון על תפקידם של יהודי התפוצות בתהליך קבלת ההחלטות הופך לווטו יותר ויותר. אבל השאלה האמיתית רחבה הרבה יותר: האם מדינת ישראל שייכת רק לאנשים הגרים בה ולכן היא מדינת כל אזרחיה, או שהיא הוקמה גם על מנת להבטיח את המשך הקיום של העם היהודי כולו ולשמור על אחדות ציון?... שלמה אביניר העלה שאלות אלה בכוונה להדגים קיצוניות אבסורדית, אבל לדעתי, הן אינן אבסורדיות כלל. להפך: אלה בדיוק שאלות כמו "מיהו יהודי" שבסופו של דבר הביאו את המנהיגות הישראלית להבין כי בלתי אפשרי לעשות החלטות כאלה בלי התחשבות בדעתם של יהודי התפוצות. ועדת נאמן, שהיה לי הכבוד לעבוד איתה כנציג הממשלה, בילתה שעות רבות בדיונים עם נציגי התפוצות..."

5 מתוך מאמר דעה שפורסם בתאריך 19.1.2008, תרגום שלי רמ. ניתן לראות את המאמר המלא באנגלית באתר הג'רוזלם פוסט, בכתובת: <http://www.jpost.com/Opinion/Op-EdContributors/Article.aspx?id=89368>

בין ההחלטות שיכולות להשפיע על עתידו של העם כולו, לטוב או לרע, עתידה של ירושלים היא אולי הבולטת ביותר. ירושלים היא לא רק בירתה של מדינה ריבונית. היא חלק אינטגרלי מזהות העם היהודי כולו. אלפי שנים של תפילות, דמעות ותקווה; של כמיהה לירושלים – המגולמים בשבועה הנצחית, "אם אשכח ירושלים תשכח ימיני" – כל אלה משקפים את המקום הייחודי של ירושלים בלב היהודי... אין ספק כי למדינת ישראל יש הזכות לקבל החלטות על עתידה של ירושלים. אבל גם אין ספק כי החלטה אפשרית של מדינת ישראל – בפעם הראשונה בהיסטוריה היהודית – לוותר על ליבה של העיר הקדושה תשפיע על ההיסטוריה של דורות של יהודים, על הקשר שלהם עם העם היהודי ועל תחושת הגורל המשותף שלהם... ליהודי התפוצות יש הזכות להשתתף בדרך כזאת שמקבלי החלטות יידרשו להתחשב בדעתם. לא יותר – אך גם לא פחות – כיוון שאחרת הקול המכריע היחיד שישמע בדיון על עתיד העם היהודי יהיה הישרדות הקואליציה"

הרב דיוויד ספרסטיין, ראש המרכז הרפורמי לפעולה'

"האם אני מוטרד מכך ששר החוץ אומר ששיחות השלום הגיעו למבוי סתום? כן. אבל אני יותר מעוניין במה שראש הממשלה יעשה בפועל... ישראל חייבת לקבל החלטות משלה. לא הקהילה היהודית האמריקאית, לא הממשל האמריקאי ולא העם האמריקאי יכולים לעשות את זה במקומה. האנשים פה שאכפת להם מישראל מציעים את הפרספקטיווה שלהם על מה יכול לפגוע בישראל או לעזור, וישראל יכולה להקשיב לעצות האלה או לדחות אותן. אבל גם כשאתה רואה אדם מבוגר עושה משהו שיכול להזיק לו, אתה לא מראה אהבתך כלפיו כשאתה שותק. אם נגיד שהדרך היחידה לתמוך בישראל היא להסכים עם המדיניות שלה ללא תנאי - זה ירחיק מיליוני אנשים שמגדירים עצמם כתומכים פעילים של ישראל. גם בקרב תומכי ישראל ותומכי היחסים המיוחדים בין ארה"ב לישראל יש חילוקי דעות לגבי ההתנחלויות, היחס לתנועות הרפורמית והקונסרווטיווית בישראל, וכן הלאה"

מטרות השיעור:

1. התלמידים יבינו שהמושג "מדינת העם היהודי" מבטא שותפות גורל ואחריות הדדית בין מדינת ישראל לבין העם היהודי בתפוצות, ויכירו תפיסות שונות בתנועה הציונית לגבי הקשר בין המרכז הישראלי לקהילות היהודיות בתפוצות.
2. התלמידים ידונו במובנים השונים בהם מדינת ישראל מהווה את "מדינת העם היהודי"

מהלך השיעור:

חלק א – התנועה הציונית כמייצגת העם היהודי כולו

מדינת ישראל רואה עצמה כ"מדינתו של העם היהודי", ביטוי של חזון העם היהודי כולו. ככזאת, ישראל שומרת על קשר ושותפות עם יהודי התפוצות ורואה את חוק השבות כאחד מהחוקים המהותיים שלה. גם יהודי התפוצות רואים עצמם בחלקם הגדול שותפים של המפעל הציוני המתגשם במדינת ישראל. התנועה הציונית ראתה עצמה כמייצגת את כלל העם היהודי וניסתה לפתור את הבעיות של העם היהודי כעם אחד. בכך המשיכה התנועה הציונית את התפיסה העתיקה של "ערבות הדדית": כל היהודים קשורים זה לזה ומחובתם לסייע אחד לשני, גם כאשר הם חיים במדינות שונות ודוברים שפות שונות.

עם זאת, הם ראו בדרכים שונות את הבעיה היהודית ואת הפתרונות לה. בחנו בכיתה את הקטעים הבאים ודונו עם התלמידים:

- מהי הבעיה אותה מבקש הכותב לפתור?
- מהו הפתרון אותו מציע?
- מהו יחסו לגולה? מה תפקידה בתנועה הציונית?

מהותה של המצוקה היא לא במה שמכים או מדכאים כל יהודי ויהודי דווקא. אין ספק שישנן ארצות בהן חיים היהודים חיים לא רעים, או אפילו חיים של טובה. אבל אם נשווה גם שם את ההרגשה העצמית הפנימית של היהודי עם ההרגשה העצמית של שכנו, השייך לאותה השכבה או לאותו החוג, - יתברר תמיד שבליבו של היהודי מצוי איזה 'עודף' של מרירות, או של כאב, או של עלבון, או של פחד, או - בפשטות - של מועקה. העודף הנצחי הזה הוא המהווה את המצוקה היהודית. פעמים הוא הולך וגדל עד לשיעור של קטסטרופה המונית; פעמים כמעט שאינו מורגש מבחוץ - אבל תמיד הוא קיים, ובו חבויה מארת הגולה: וכאן לא יועיל שום דבר - לא שיווי הזכויות, ולא התנודות במידת החום של האנטישמיות הציבורית...

חוסר זכויות, פוגרומים, החרם הציבורי על היהודים - כל אלה אינם בשום פנים הקווים ההכרחיים של הגולה; אין הם אלא החרפה, התקפות, אנומליה; אפשר וצריך לסלק אותם - כשם שאדם הנגוע בדלקת סימפונות כרונית אינו מוכרח לחלות בדלקת הריאות דווקא. גולה 'נורמלית' - זוהי הגולה שיש בה שיווי זכויות, בלי פוגרומים ובלי שיסוי. אבל גם הגולה הנורמלית ביותר אינה יכולה למלא את מקומה של ההוויה הלאומית, של 'עם הנמצא בביתו'."

(ד'בוטינסקי, מדינה עברית - פתרון שאלת היהודים)

מה שחסר לנו קודם כל, עוד גם קודם 'ההחלטה הלאומית', הוא מקום קבוע למרכז לאומי רוחני, אשר יהיה 'מקלט בטוח' לא ליהודים, כי אם ליהדות, לרוח-לאומנו; אשר בו ובשכלולו ישתתפו כל בני עמנו מכל ארצות פזוריהם, וההשתתפות הזאת תקרב קרבת הרוח את הרחוקים זה מזה במקום ובדעות, ועל ידה, ואחרי כן גם על ידי השפעת המרכז על כל נקודות ההיקף, יתחדש הרוח הלאומי בכל הלבבות ויתחזק גם רגש האחדות הלאומית בהם... ומכיוון שהגיע אדם במהלך מחשבותיו עד הלום, ואף גם אם לא עסק... ימים רבים ביישוב ארץ ישראל, לא יוכל עוד לעצור בעד הרעיון הסמוך וקשור לזה בהכרח, כי רק 'בארץ ישראל' אנו יכולים וצריכים לייסד לנו מרכז לאומי רוחני' במובן הזה...

בראה בארץ ישראל 'מרכז לאומי רוחני' ליהדות, האהוב וחיביב על כל העם

ומאחד ומקשר את כל העם; מרכז של תורה וחכמה, של לשון וספר, של עבודת הגוף וטהרת הנפש, 'מיניאטורה' אמיתית של עם ישראל כמו שהיה צריך להיות... עד שאיש עברי בגולה חושב לו לאושר לראות בעיניו פעם אחת את 'מרכז היהדות', ובשובו לביתו הוא אומר לחברו: רצונך לראות טופס של איש ישראל בצביונו האמיתי, בין רב או חכם או סופר, בין איכר או אומן או סוחר? לך לארץ ישראל ותיראהו.

(אחד העם, 'ד"ר פינסקר ומחברתו (מכתב גלוי לאחי ברוח)')

מובן מאליו כי בקריאה זו לייסד מושבות של יהודים במזרח אין הכוונה כלל להגירה כללית של יהודי מערב אירופה לארץ-האבות. אין ספק כי אפילו לאחר שתקום מדינה יהודית מודרנית עתידים היהודים (המעטים, לפי הערך), היושבים בארצות הציביליזציה של המערב, להישאר ברובם במקומות מושבם. יהודי המערב, אשר זה לא כבר סללו לעצמם, במאמצים גדולים, את הדרך אל התרבות וקנו מעמד נכבד כאזרחי המדינה, אינם עתידים לשוב ולוותר על קניינים אלה אף אילו יצאה הקמת ארץ יהודה מכלל משאלת לב גרידא. ויתור כזה על קניינים שנרכשו זה לא כבר נמצא בניגוד לטבע האנושי ואין לקוות לו אפילו מצידם של יהודים פטריטיים, על אחת כמה וכמה מרוב רובם של אותם "משכילים" משלנו, האצים להעשיר, שעלתה בידם לנתק כל קשר עם משפחתם היהודית הקודמת ובני עמם האומללים – ושגאותם היא על שיכולים הם לפנות עורף להמון העם המסכן. ברם, דבר זה לא יניא את בעלי הנפש הנדיבים שבהם לשוב ולתת דעתם על העם הזה, שחדלו באמת לדעתו ושנעשה זר להם, וייתנו יד לתמוך בו בתעודתו ההיסטורית הגדולה, לכשיהיה בו אומץ לב להיחלץ ולתבוע מעתה גם מבני האדם את ארץ מולדתו העתיקה, שעד עתה תבע אותה רק מאלוהיו. ... היום, משבטלו המרחקים והרחוקים נעשו קרובים, שוב אין זה חשוב כלל לגבי מדינה יהודית כמה מבני ישראל יקבעו מושבם בארץ או בחוץ לארץ. עוד בתקופת קיומה של הממלכה היהודית הקדומה ישבו תמיד יהודים רבים בחוץ לארץ.

(משה הס, רומי וירושלים)

שאלת היהודים קיימת, ורק איש בער לא ידע אותה ויכחיש במציאותה, ירושת פלטה היא לעמים המנומסים מחשבת ימי הבינים, ועד היום אינם יכולים, למרות רצונם, להמיש צוארם ממנה. את גלוי דעתם ורצונם הטוב הן הראונו בהחלט לתת לנו שווי הזכויות. שאלת היהודים קיימת בכל המקומות שבני עמנו יושבים בהם במספר רב, ובאשר איננה עוד היום, בוא תבוא לאחר איזה זמן לרגל היהודים הנוודים שמה. הן תמיד פנינו מועדות אל המקומות, שבהם אינם נרדפים עוד, ובהאחזנו בתוכם תחלנה הרדיפות גם בהם. כן הוא הדבר ולא יחדל מהיות גם בארצות היותר נאורות – וארץ צרפת תוכיח – כל זמן שלא תפתר שאלת היהודים באופן מדיני. היהודים העניים נושאים אתם את האנטישמיות לאנגליה, וגם לאפריקה כבר הביאוהו.

אדמה כי הבינותי את התנועה האנטישמית עם כל פרטיה שחברו יחדיו. הנני מביט אל התנועה הזאת בתור יהודי, אבל לבי לא ידע לא שנאה ולא פחד. אדמה, כי ידעתי להבחין עד כמה יש בה מן ההוללות הפרועה, מקנאת-הלהם ההמונית, ממשפטים קדומים, הבאים בירושה ומתוך קנאה ושנאה דתית – אבל גם ממלכת-מגן, שהמחזיקים בה חושבים להלחם בנו. שאלת היהודים איננה, לפי דעתי, לא שאלה חברתית ולא שאלה דתית, אף כי הסכינה להתלבש באחת מהצורות האלה. שאלה לאומית היא, אשר תיפטר רק אם נעשה אותה לאחת מן השאלות המדיניות שבעולם, אשר ימתיקו עליה סוד במושב הלאומים והעמים המנומסים יחד.

(הרצל, מדינת היהודים)

חלק ב – הקשר בין מדינת ישראל ויהדות התפוצות

הקשר בין מדינת ישראל ויהודי התפוצות מבוסס על העיקרון היהודי הותיק שלפיו "כל ישראל ערבים זה לזה", ובניסוחו של הרצל: "עם אנחנו, עם אחד", עיקרון שהתקיים גם בימי הגלות ואפילו בין קהילות מרוחקות. כפי שראינו, התנועה הציונית ראתה עצמה כתנועה של כל העם היהודי, הפועלת לבניין בית לאומי יהודי בארץ ישראל. אך עם הקמת מדינת ישראל, תפסה המדינה והיהודים המתגוררים בתוכה את הבכורה, וליהודי העולם לא היה עוד ייצוג בגוף המרכזי המגשים את הרעיון הציוני. השותפות בין יהודי התפוצות ומדינת ישראל לא נעלמה מעולם, אך

אין לה ביטוי מוסדי בתוך המדינה, לבד מהזכות השמורה להם לעלייה לארץ, וייתכן שהדבר תורם לתחושה שישראל היא המדינה של הישראלים. בימינו הקשר של יהודי התפוצות אל מדינת ישראל וזהותם היהודית בכלל אינו מובן מאליו.

מערכת היחסים בין מדינת ישראל ויהדות התפוצות נובעת מהגדרתה של מדינת ישראל כ"מדינת העם היהודי". אך עולה השאלה באיזה מובן היא אכן מדינתו של העם היהודי כולו, ולא רק של אזרחיה החיים בה. האם ישראל משמשת כמרכז לאומי ותרבותי לעם היהודי כולו? כיצד היא פועלת למען יהודי העולם?

ניתן להציג בכיתה את שני הקטעים הבאים:

"בתשע שנותיי בממשלות ישראל, שימשתי כשר במספר משרדים שונים. בכל מקרה, המשא ומתן הקואליציוני להשגת תפקידים היה מפרך, לפעמים אפילו מתיש. היה רק תפקיד אחד שקיבלתי בלי מאמץ, ללא תחרות: יו"ר הועדה הבין-משרדית לענייני יהדות התפוצות. אכן, מדוע שיהיה מאבק על תפקיד בלי תקציב, בלי מינויים ובלי השפעה פוליטית או חשיבות. אמת, הועדה עוסקת בנושא חשוב – דיאלוג ושיתוף פעולה עם יהדות התפוצות. אבל את מי זה באמת מעניין? לא הייתה זו הפתעה, לכן, שהשאלה כיצד החלטה נתונה עלולה להשפיע על יהודי התפוצות כמעט ולא עלתה בדיונים בקבינט. אם כן עלתה, הדבר היה רק בהקשר להשאלה כיצד ההחלטה יכולה להשפיע על עלייה. מגוחך יותר היה הרעיון של שיתוף נציגים של יהדות התפוצות בתהליך קבלת ההחלטות" (נתן שרנסקי)¹

על מה מצביע נתן שרנסקי? מה דעתכם על מצב זה? האמנם הדאגה היחידה של מדינת ישראל ביחס ליהודי התפוצות נוגעת לעלייה?

"עם הקמת המדינה נעלמה איפוא התנועה הכלל יהודית הגדולה, הרחבה והיעילה שתפקדה כמנהיגות יצירתית, המגלמת בתוכה את

מתוך מאמר דעה שפורסם בתאריך 19.1.2008, תרגום שלי רמ. ניתן לראות את המאמר המלא באנגלית באתר הג'רוזלם פוסט, בכתובת: <http://www.jpost.com/Opinion/Op-EdContributors/Article.aspx?id=89368>

תודעת ה"אני הקיבוצי" של העם לאורך המחצית הראשונה של המאה העשרים. זהו עומק השינוי שהתערה: הגרעין הנושא את תודעת ה"אני" של העם נחצה בין ישראל לתפוצות. מכאן ואילך: אנחנו ואתם, מוסדותינו ומוסדותיכם, ספרותנו וספרותכם, לשוננו ולשונותיכם, חינוכנו וחינוככם" (אליעזר שבייד)²

על איזה תהליך היסטורי מצביע אליעזר שבייד? האם הוא תהליך רצוי?

2. אליעזר שבייד, "כלל ישראל" כעם אחד ובעיית החינוך המאחדו ומשלבו בין העמים", Jerusalem Viewpoints, מס' 468

(טבת תשס"ב), עמ' 7.

מדינת העם היהודי – עליה יהודית

מטרות השיעור:

התלמידים יבינו כי מדינת ישראל מחויבת לפי מגילת העצמאות לקלוט עליה יהודית ולקיים קשר מתמיד עם יהודי התפוצות, ויבחנו כיצד מחויבות זו נשמרת בחקיקה, במוסדות העם היהודי וביחסם של הישראלים ליהודי התפוצות.

מהלך השיעור:

חלק א – חוק השבות

חוק השבות קובע כי **"כל יהודי זכאי לעלות ארצה"**. חוק השבות הוא ביטוי של הקשר בין מדינת ישראל ליהדות העולם והיותה של ישראל המרכז היהודי של העולם, אליו כל היהודים שייכים, והוא נולד מתוך הגדרת המדינה כ"מדינת העם היהודי" שאחת ממטרותיה המרכזיות הינה קיבוץ גלויות.

■ חישובו עם התלמידים על בחירת המילים בחוק: האם החוק מנוסח באופן נייטרלי? מה משמעות הניסוח "לעלות ארצה"? ומה משמעות "זכאי"? מה ההבדל בין "זכות לעלות ארצה" ל"חירות לעלות ארצה"? אילו מילים הייתם חושבים שיופיעו בחוק העוסק בהגירה? מדוע נקרא החוק "חוק השבות"?

■ ניסוח החוק טעון משמעות אידיאולוגית, הקובע כי ה"ארץ" היא מקומם הטבעי של היהודים ועל כן זכאותם לעלות ולהתאזרח בה היא ברורה מאליה, עד כדי כך שגם המדינה אינה יכולה למנוע זאת מהם אלא במקרים חריגים מאוד. העלייה לארץ אינה פעולת הגירה סתם, כפי שיכולים להגר אנשים ממדינה למדינה אלא יש בה פעולה ערכית של "שיבה הביתה". כך, החוק משתמש במונח "לעלות" שהוא מושג טעון אידיאולוגית בניגוד ל"להגר" שהוא נייטרלי, "ארצה", ולא ל"מדינת ישראל", שהוא ניסוח פורמאלי יותר.

■ החוק אינו מעמיד תנאים לעלייה, למשל אינו מחייב את העולים לעמוד בדרישות לידיעת השפה, ההיסטוריה, היכרות עם התרבות או בשבועת אמונים למדינה, כמקובל במדינות רבות אחרות. מה הסיבה לכך לדעתכם? מה הדבר מבטא?

כבר במגילת העצמאות נקבע, כי "מדינת ישראל תהא פתוחה לעלייה יהודית ולקיבוץ גלויות". עיקרון זה בא לידי ביטוי בחוק השבות ובחוק האזרחות, כפי שראינו. הרציונל, שעמד מאחורי חוק השבות, היה כפי שהסביר עו"ד זרח ורהפטיג מעל דוכן הכנסת, כי "חוק השבות בא לקבוע עקרון, שכל עם ישראל בעולם כולו יש לו חלק ונחלה בישראל, וכאשר אדם מישראל רוצה לחזור למולדתו, לישראל, הוא איננו בבחינת מהגר, אלא בבחינת שב למולדתו". כבר בג"ץ קבע במספר פסקי דין, כי מדובר כאן בזכות יסוד, וכי הסייג המופיע בחוק לפיו שר הפנים רשאי לדחות בקשה לאשרת עולה אם המבקש הוא בעל עבר פלילי המסכן את שלום הציבור, יוחל רק במקרים מובהקים, כדוגמת דחיית בקשתו של מאיר לנסקי, שהיה מבכירי הפשיעה המאורגנת בארה"ב. מדיניות זו המאפשרת לכל יהודי שחפץ בכך לעלות לישראל ולקבל את אזרחותה, ללא מבחני הכנסה, השכלה, מצב רפואי ועוד, הנהוגים ברשויות ההגירה של מדינות אחרות, הינה ייחודית. היא שמה בראש את הערך הלאומי לפני התועלת. כשביקשה אורה נמיר, שרת העבודה והרווחה בממשלת רבין השנייה (1992-1995), לבדוק מחדש את מדיניות הקליטה של עולים קשישים מברה"מ לשעבר, המהווים נטל על קופת המדינה, היא ספגה גינויים מכל עבר על "הרהורי הכפירה" שלה בעיקרון זה.

מדינת ישראל מעודדת עלייה של יהודים מהתפוצות גם באופן אקטיבי. באמצעות הסכנות היהודית היא שולחת מאות שליחי עלייה למדינות שונות בעולם. האחרונה גם מארגנת ירידי עלייה בריכוזים יהודיים ומפעילה מרכזי קליטה ואולפנים ללימוד השפה העברית בישראל. משרד העלייה והקליטה מספק סל קליטה נאה לעולים החדשים וסיוע במציאת דיור ומקומות עבודה. בשנות התשעים, עמדה ישראל לפני גל עלייה חסר תקדים של כתשע מאות אלף עולים, שהגיעו לישראל, בעיקר ממדינות מברה"מ לשעבר, והביאו לשינויים חברתיים, כלכליים, גיאוגרפיים ודמוגרפיים בישראל. מדינת ישראל נחלצה תוך זמן קצר למצוא פתרונות בדיור ובתעסוקה להמוני העולים ונהנתה מצמיחה חסרת תקדים. כמה עשרות אלפים מתוך העולים הללו, הינם זכאי חוק השבות אך לא יהודים על פי ההלכה. מציאות זו יצרה בעיה בתחום הנישואים הרשמיים במדינת ישראל, מכיוון שהרבנות הראשית ובתי הדין הרבניים, האמונים על כל נושא הנישואים והגירושים של יהודים במדינה, אינם מכירים בנישואים של מי שאינו יהודי על פי ההלכה. מאידך מרבית העולים הללו אינם משתייכים לשום דת אחרת ורואים עצמם כיהודים. אך למרות שרבנים ואישי ציבור יושבים על המדוכה ומנסים למצוא פתרונות חוקיים, שלא יפגעו במסורת ההלכתית, טרם הוסדר הנושא מבחינה חוקית.

לשיא האקטיביזם בתחום העלייה הגיעה מדינת ישראל בהעלאת יותר מארבעה עשר אלף מיהודי אתיופיה במסגרת "מבצע שלמה" (1991), במהלכו הטיסו עשרות מטוסים ישראליים, במשך יממה וחצי, את אותם יהודים מאדיס אבבה לישראל. במימון הגעתם של אלפי היהודים מהכפרים לאדיס אבבה השתתפו קהילות יהודיות מארה"ב וקנדה.

נושא נוסף, הקשור למחויבותה של ישראל כלפי יהודי התפוצות הוא המאבק באנטישמיות. בסוכנות היהודית ישנה מחלקה למאבק באנטישמיות, העוקבת אחר פרסומים אנטישמיים בחו"ל ותופעות אנטישמיות ואף מארגנת כנסים ופרסומים המתריעים על התופעה ועל סכנותיה, וכן משגרת שליחי הסברה לקמפוסים כדי להילחם בתעמולה אנטישמית ולהגן על ישראל מפני משמיציה. בשיתוף עם משרד ההסברה והתפוצות, נערכת פעילות דיפלומטית בנושא. נכתבים דו"חות שונים על תופעות של אנטישמיות במדינות שונות, שנשלחים בסופו של דבר למנהיגיהם של אותן מדינות, במטרה להניע אותם להגביר את תשומת הלב שלהם לתופעה ולהאיץ את הטיפול בה.

חלק ג – דיון בכיתה

כפי שראינו, מדינת ישראל אינה רק מאפשרת עלייה יהודית, אלא מעודדת ומקדמת אותה ומסייעת לעולים להיקלט בארץ על ידי שלל מנגנונים. את המסירות של המדינה לגבי קליטת עלייה ניתן לבחון לפי הקטעים הבאים, עליהם ניתן לדון בכיתה.

שאלות לדיון וחשיבה:

מהי המדיניות הישראלית בעניין קליטת עלייה? על אילו עקרונות היא מתבססת?

האם צריכה ישראל לשקול שיקולים כלכליים בבואה להעלות יהודים ארצה?

האם יש צידוק להעדיף יהודים מבוססים על פני יהודים הנזקקים לסיוע?

האם צריכה מדינת ישראל להשקיע משאבים בהעלאת וקליטת יהודים?

עם קום המדינה, נהרו אל הארץ כחצי מיליון יהודים עד שנת 1951. מדינת ישראל שמנתה עם קומה כ-600,000 יהודים, למעשה הכפילה את עצמה בתוך שלוש שנים. מצב זה העמיד בפני המדינה הטרייה קשיים כלכליים וחברתיים עצומים, כיוון שעולים רבים הגיעו ארצה כפליטים חסרי כל

והמדינה לא רק שהשקיעה משאבים רבים בהעלאתם, אלא גם בקליטתם ובסיוע להם. היו שחששו כי הארץ לא יכולה לקלוט מספר כל כך גדול של עולים והציעו למתן את העלייה, לסנן אילו עולים להעלות או להגביל אותה בהתחשב במשאבי המדינה. כך אמר שר העלייה דאז חיים משה שפירא¹:

"וכרחה להיות איזו רגולציה של העלייה. משטר כזה שלא כל אחד שרוצה יוכל להעלות יהודים על ספינה רעועה, ויכול להביאם לארץ ישראל גם אם הם בגיל שמונים. זה לא משטר של עלייה, זה משטר שמוכרח להוביל אותנו לקראת קטסטרופה, אם אנשים שיורדים עכשיו מאוניות מתגלגלים בלי מיטה ובלי מזרון ובלי שמיכה ... גם אני כן בעד עלייה גדולה, אבל תלוי איזו עלייה, כיצד לכוון וכיצד לבחור".

לדברים אלה התנגדו נחרצות רבים מן הממשלה והציבור, בעיקר משום שקהילות יהודיות רבות היו בסיכון גדול והיה צורך להצילן. בין המתנגדים היה גולדה מאיר שאמרה²:

"ישנה מדינה שהוקמה אך ורק לשם קליטת עלייה. ואם לא לשם כך הוקמה, היא אינה נחוצה. אין בכלל מקום לדיון על צמצום העלייה"

ב-1994, בשיאה של העלייה הגדולה מברית המועצות, הציעה שרת העבודה והרווחה דאז אורה נמיר לבדוק מחדש את מדיניות הקליטה על מנת לצמצם את עלייתם של עולים "בלתי רצויים". נמיר טענה כי אחוז גבוה מאוד של העולים הם קשישים, נכים ואמהות חד הוריות, המהווים נטל על קופת המדינה. על כך ספגה גינויים רבים, בין היתר אמר יצחק רבין, ראש הממשלה דאז:

"העלייה היא נשמת קיומה של מדינה. אין עלייה סלקטיבית – ואוי לנו אם נגיע לכך"

1 מצוטט בתוך גביזון, רות. "שישים שנים לחוק השבות: היסטוריה, אידיאולוגיה, הצדקה", מרכז מצילה, ניתן לראות בכתובת: <http://www.metzilah.org.il/webfiles/fck/file/shvut%20final.pdf>

שם 2

בעקבות משבר כלכלי בארגנטינה עלו ארצה החל משנת 2000 מספר גדול של יהודים מארגנטינה. מדינת ישראל בעצמה התמודדה באותה עת עם משבר כלכלי אפשרי ועל כן נדרשה לקיצוצים רחבים בהוצאות הממשלה. בעקבות כך פרסמה רני טלמור את המאמר הבא³ ובו קראה כי מדינת ישראל אינה צריכה להעניק סיוע כלכלי ליהודי ארגנטינה העולים ארצה, אלא למקד משאבים בסיוע לאזרחי ישראל:

"מבלי לעורר את חמתו של פרופ' אמנון רובינשטיין ולטעון שאחרי 53 שנה הגיעה העת למחוק לגמרי את חוק השבות מספר החוקים של מדינת ישראל... אפשר לומר שאם בכלל יש עדיין הצדקה לחוק הזה, עליו לחול רק על מי שיהדותו במדינה אחרת מסכנת את חייו. בכל הכבוד – ובכל הצער – למעלה מחצי מאה עמדה לרשותם של יהודי ארגנטינה כדי לעלות ארצה, ורובם לא עשו זאת. באנגלית זה נקרא TOUGH LUCK. הם אינם נמצאים בסכנת חיים, איש אינו מאיים על חייהם כיהודים. הבעיה היא כלכלית, היהודים נמצאים באותה סירה ככל אזרחי ארגנטינה, ומדינת ישראל – אבוי – איננה בית-התמחויו של כלכלות מתמוטטות..."

אם חוק השבות פירושו שנגזר על אזרחי ישראל המקופחים והעניים, המובטלים והנכים, להסכים שממשלתם תעניק מכל טוב הארץ למי שאיבדו את רכושם בארץ אחרת – אז לעזאזל חוק השבות. ואם מי מיהודי ארגנטינה רפה-שכל דיו כדי להתעקש ליפול מן הפח אל הפחת ולבוא דווקא הנה – יתכבד ויבוא. אך אל לו לצפות ליותר ממה שיוענק לו אם יעשה בחירה יותר רציונלית, במקסיקו-סיטי או במיאמי, למשל. אף לא אגורה. אף לא אגורה שחוקה אחת"

בתגובה לדבריה כתב חיים צ'סלר את הדברים הבאים⁴:

"יותר ממיליון עולים הגיעו לישראל ב-12 השנים האחרונות, והם הגורם הישיר לצמיחה המהירה של המשק הישראלי בשנים האחרונות, וגם אחד הסיכויים הגדולים לעתיד טוב יותר. גם כאשר מדינת ישראל בת השנתיים קלטה את גלי העלייה הגדולים בתחילת שנות ה-50, לא הייתה עבודה לכולם, לא היו בתים לכולם, אבל היה מובן מאליו למדינה הצעירה, שחובתה

3 את המאמר המלא ניתן לקרוא באתר ynet בכתובת: <http://www.ynet.co.il/articles/1,7340,L-1465928,00.html>

4 את המאמר המלא ניתן לקרוא באתר ynet בכתובה: <http://www.ynet.co.il/articles/1,7340,L-1477648,00.html>

המוסרית לקלוט את יהודי העולם באשר הם, הצעירים והזקנים, הבריאים והחולים.

עם זאת, ההיבט הכלכלי אינו החשוב ביותר. מה שחשוב באמת הוא שמדינת ישראל מהווה אי בודד בעולם שבו היהודים יכולים להרגיש בטוחים. לאור עובדה פשוטה זו – שהיא הסיבה לעצם קיומנו – מדינת ישראל צריכה להיות מוכנה לקלוט כל יהודי שרוצה להתגורר כאן, ואפילו להושיט יד ולהקל על קליטתו בארץ”

הצעה לפעילות: ייצוג פוליטי ליהודי התפוצות?

הקונגרס הציוני שימש כפרלמנט של העם היהודי, בו מיוצגים יהודים מכל העולם החפצים בבנייתה של ארץ ישראל כבית הלאומי של העם היהודי. צירי הקונגרס היו נציגים נבחרים מטעם הקהילות היהודיות ברחבי העולם. מנהיגי והוגי התנועה הציונית לא האמינו במציאות של פזורה חזקה לצד המדינה ולכן גם לא נתנו את דעתם למציאות מתמדת שכזו, על מורכבויותיה ואתגריה. הם האמינו וקיוו שבתוך שנים לא רבות, אחרי הקמת המדינה היהודית, יעלו אליה רוב יהודי העולם.

עם הקמת המדינה חל שינוי מהותי במעמדן של ההסתדרות הציונית והסוכנות היהודית, וסמכויותיהם ותפקידיהם ההיסטוריים העיקריים נותרו בידי המדינה היהודית ומוסדותיה. ליהודי העולם כבר לא היה ייצוג בגוף המרכזי המגשים את הרעיון הציוני. במגילת העצמאות, ביטאו מנסחיה את התפקיד החד-כיווני שהם מייעדים ליהודי התפוצות, תוך קריאה להם "להתלכד סביב היישוב בעלייה ובבניין ולעמוד לימיננו במערכה הגדולה על הגשמת שאיפת הדורות לגאולת ישראל".

הבחירה ההיסטורית שלא למסד את תפקידם של יהודי התפוצות בתוך המדינה לבד מעלייה וסיוע למדינה יצרה מצב ששותפותם של יהודי התפוצות במדינת ישראל היא פסיבית במידה רבה. הדבר מעלה את השאלה האם ניתן היה לייצר מצב של שותפות פעילה יותר? כיצד ניתן למסד את הקשר של יהודי העולם למדינת ישראל?

ראו להן מספר הצעות לייצוג רשמי של יהודי התפוצות במדינת ישראל, ניתן לחלק את הכיתה לקבוצות ולתת לכל קבוצה הצעה. הקבוצה צריכה לדון בהצעה, ולהציג אותה לשאר הכיתה, תוך הצגת הרציונאל שעומד מאחוריה, מה היא יכולה לתרום לישראל כמדינת העם היהודי ואילו בעיות היא יכולה להעלות. בסוף ההצגה, ניתן להצביע בכיתה על ההצעה שהכי מוצאת חן בעיניהם.

נשיא המשותף לכלל העם היהודי

נשיא המדינה מייצג את הערכים החברתיים המקובלים בחברה הישראלית, שיש עליהם הסכמה לאומית רחבה ושאינם שנויים במחלוקת פוליטית. עיקר תפקידו הם ייצוגיים וסמליים, ועל כן נבחר על פי רוב אדם שיש במעשיו ייצוג ראוי למדינת ישראל. הגדרת תפקיד נשיא המדינה כתפקיד

המייצג את כלל העם היהודי, יכולה להביא מועמדים יהודיים מכל העולם לייצג את מדינת ישראל כמדינת העם היהודי, וניתן אף להעניק זכות הצבעה לתפקיד זה ליהודי התפוצות. בעבר הוצע תפקיד נשיא המדינה לאלברט איינשטיין, לדוגמא, על ידי דוד בן גוריון ב-1952. כיום חוק יסוד: נשיא המדינה קובע כי "כל אזרח ישראלי שהוא תושב ישראל כשיר להיות מועמד לכהונת נשיא המדינה"

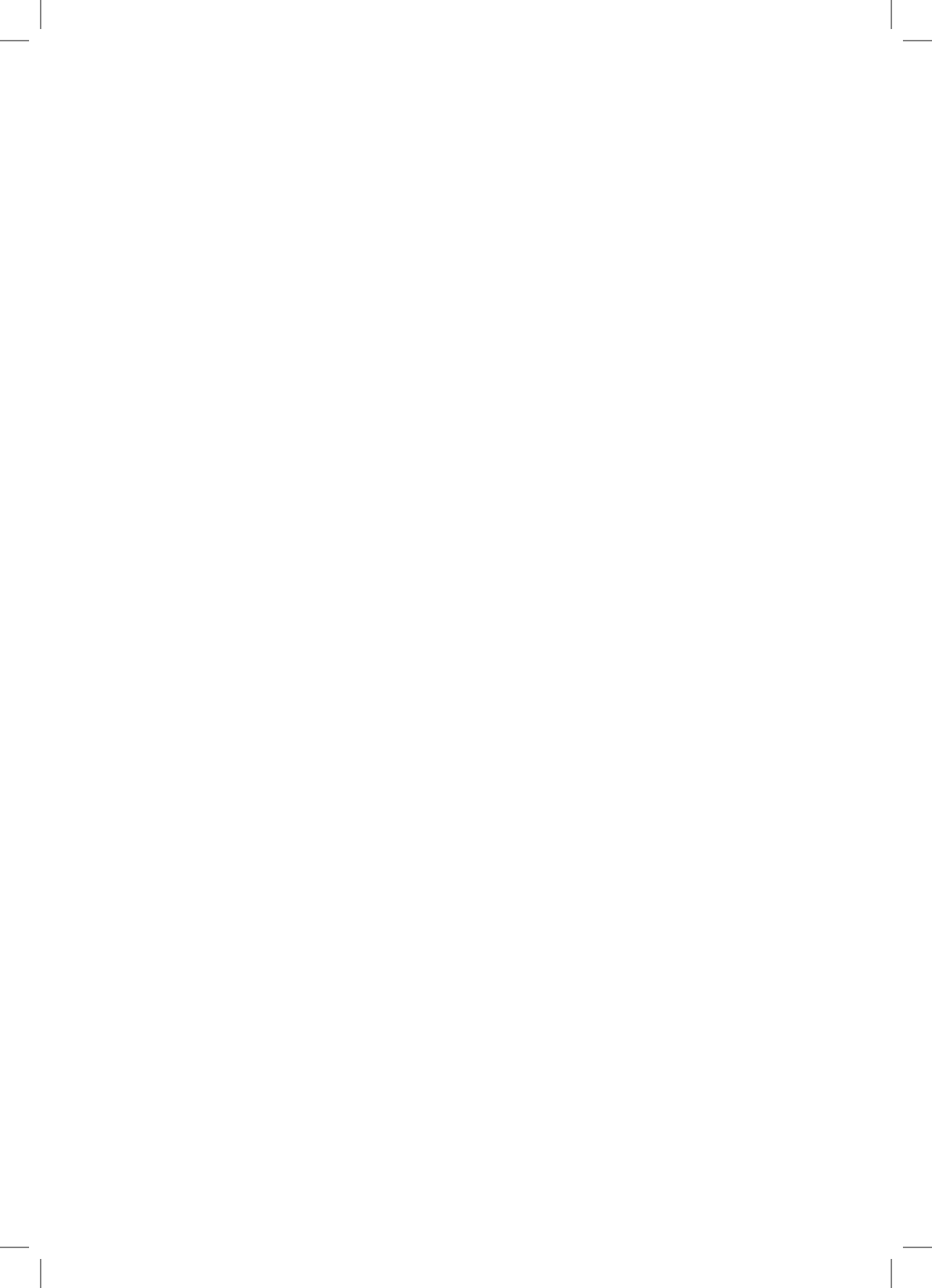
מושבים בכנסת ליהודי התפוצות

ישנן מדינות רבות המאפשרות לאזרחיהן שהיגרו מהן להצביע בבחירות. בצרפת לאזרחים שהיגרו ממנה ישנם אף 11 צירים בפרלמנט, המייצגים את הארצות שהם גרים בהם, כמו מחוזות בצרפת עצמה. בדומה לצרפת ולמדינות אחרות, היו שהציעו להעניק זכות הצבעה ליהודי התפוצות לכנסת ישראל או הקצאה של מושבים בכנסת ליהודי התפוצות, כך שיהיו גם הם שותפים בתהליך הפוליטי של המדינה היהודית. זאת בדומה להצעה של אוגוסטו לוי לחקוק חוק יסוד מיוחד "המאפשרת השתתפות במעשה ומעמד חוקי במדינתנו לכל היהודים, שעל אף היותם אזרחי מדינות אחרות, יכירו בקשרם לחיי המדינה ולתרבות של ישראל".

שותפות בהחלטה בנושאים כלל יהודיים

יש הדורשים לקבוע חוקית אפשרות ליהודי התפוצות להשתתף פוליטית בקבלת החלטות בנושאים מסוימים, שיש בהם עניין לעם היהודי כולו, כמו למשל שאלת מעמדה של ירושלים, החזרת שטחים, שאלת "מיהו יהודי" וכד'. ראו לדוגמא את דבריו של נתן שרנסקי, יו"ר הסוכנות היהודית:

"אין ספק כי החלטה אפשרית של מדינת ישראל – בפעם הראשונה בהיסטוריה היהודית – לוותר על ליבה של העיר הקדושה תשפיע על ההיסטוריה של דורות של יהודים, על הקשר שלהם עם העם היהודי ועל תחושת הגורל המשותף שלהם... ליהודי התפוצות יש הזכות להשתתף בדרך כזאת שמקבלי ההחלטות יידרשו להתחשב בדעתם"

אודות המכללה למדינאות

המכללה למדינאות נוסדה בשנת תשס"ז 2007 במטרה להצמיח מנהיגות ציבורית בעלת חזון מעמיק, זהות יהודית מפותחת, ידע נרחב ויכולת אישית להוביל את מדינת ישראל למימוש יעדיה ההיסטוריים.

אנו מאמינים שמנהיגות כזו תצמח מתוך לימוד מעמיק ורב תחומי של שאלות זהות וסוגיות מדיניות, העומדים בראש סדר היום של העם היהודי ומדינת ישראל, יחד עם ליווי אישי ופיתוח קבוצתי בקרב צעירים המהווים את עתודת המנהיגות בחברה הישראלית.

the first two years of life. The first year of life is the most critical period for the development of the brain.

The second year of life is the most critical period for the development of the brain.

The third year of life is the most critical period for the development of the brain.

The fourth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The fifth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The sixth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The seventh year of life is the most critical period for the development of the brain.

The eighth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The ninth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The tenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The eleventh year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twelfth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The thirteenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The fourteenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The fifteenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The sixteenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The seventeenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The eighteenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The nineteenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twentieth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twenty-first year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twenty-second year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twenty-third year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twenty-fourth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twenty-fifth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twenty-sixth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twenty-seventh year of life is the most critical period for the development of the brain.